

& sic alia. Uniuersa uero demonstratio, quod aliquid in
 sit, in alio semper, & non in eo ipso quo inest demonstrat
 ut: isosceli conuenire quippiam ostendit, non quia sit isosce-
 les, sed quia triangulum. Quae autem in parte demon-
 strat, in eo ipso cui conuenit, rem inesse ostendit. Itaque si
 est melior quae per se rem ostendit, illudque magis illi conue-
 niat probationi quae ad partem aliquam pertinet, quam
 quae ad totum genus, relinquatur profecto accuratiores
 esse partis, quam uniuersi generis demonstrationem. Prae-
 terea si reuera nil sunt res uniuersae praeter singulas: eam
 autem opinionem inducat uniuersa demonstratio, ut re-
 quadam esse eam in qua aliquid ostendit existimemus,
 atque adeo in rerum natura cohaerere talem aliquam na-
 turam: ueluti trianguli praeter singulos triangulos quan-
 quandam esse naturam, figurae praeter singulas fi-
 guras, numeri praeter singulos numeros: Est porro ea sem-
 per accuratiores probatio, quae quod reapse est, quam quae
 quod nusquam est ostendit: & quae errorem nullum in-
 ducit, quam quae in falsas nos inducit opiniones. Atqui
 est huius posterioris generis demonstratio uniuersa. Post
 quam enim demonstratores aliquantum iam in proban-
 do processerunt, tum fere illud idem faciunt, quod in pro-
 portione demonstranda usuuenit, nempe quicquid erit
 tale quippiam, omne illud erit proportionis particeps: quod
 quidem nec est linea, nec numerus, nec solidum, nec pla-

num, sed præter illa nescio quid: si igitur illud potissimum in demonstrando genere vniuerso eueniat ideoq̄ in eo qđ reuera sit, minus versetur vniuersi generis, quam partis demōstratio, adeo vt illa falsam etiam gignat opinionē iam certe dubium esse, non potest, quin longe superetur de toto genere probatio, à demōstratione de parte. At enī (vt hinc potissimum ordiar) prior illa ratio, nōne tam est ab vniuersi generis demonstratione, quā ab alicuius partis probatione? Nam si non cōueniat isosceli habere tres angulos pares duobus rectis, quia sit isosceles, sed quia sit triangulum: profecto necesse est eum non tam perfecte re vt est, nosse qui hoc isosceli inesse cognouerit, quam qui triangulo. Atq̄ vt semel dicam si non ita res habet vt triangulo conueniat, quia triangulū est, idq̄ velit quispiā ostendere, non erit illa demonstratio sin ita res habet: vt quisq̄ rem aliquam, quia ea ipsa est, nouerit, ita rem certius multo accuratiusq̄ per spectam habuerit. Itaq̄ si latius patet triāgulum, sitq̄ ipsius vna quedam ratio, nec vlla insit in hoc ipso triangulo ambiguitas, in omni autem triangulo vere dicatur, par esse duobus rectis angulis: illud certe planum est, non triangulo quia sit isosceles, sed contra isosceli quia triangulum sit, conuenire, vt habeat tres angulos duobus rectis pares, Quare qui totū genus nouit, rem vt est magis nouit, quam qui partem tā eum intellexit, ob eamq̄ causam accuratior vniuersi ge-

neris demōstratio, quam alicuius partis. Iā vero si vni-
 uersū ipsū genus vna quadā ratione, nō ante sola nomi-
 nis cōmunionē cōtinetur: nō minus i rerū natura cohæ-
 rebit, quā rerū singularū nōnullæ, quin etiā multo ma-
 gis, quādoquidē quæ i mutabilia sūt, nec interitū agnos-
 cūt, in rebus vniuersis cernūtur: Res vero singula maxi-
 ma ex parte caducæ sunt, et mortales. In sup̄ qua tandē
 necessitas est, quia res vniuersa vnū quippiā est, in eā sta-
 tū venire opinionē, vt vniuersale esse aliquid à rebus sin-
 gulis separatū credamus? nā cur id magis hic necesse sit
 quā in alijs quæ nō substantiā, sed aut qualitātē, aut ad
 aliquid, aut facere significant? Illius igitur falsæ opini-
 onis, nō causa est demonstratio, sed qui eā male accipit,
 Præterea demōstratio est ratiocinatio quæ adhibetur ad
 docendā causā cur, res sit: in vniuerso autē genere, cau-
 sa maxime cōtinetur. Cui enī ppter se aliquid cōuenit
 ipsū sibi est causa cur ita sit: est autē vniuersū genus il-
 lud in quo primū ac per se res insunt: in ipso igitur vni-
 uersali causa cōtinetur. Quapropter erit potior accu-
 ratorq̄ de toto genere demonstratio, quādoquidem illa
 magis causam cur res sit explicat. Præterea cum quæri-
 tur quamobrem sit aliquid, non cognoscimus, donec ad
 genus aliquod vniuersum perueniamus, ac tū demū exi-
 stimamus nos esse affecutos rei scientiā, quādo nil iā aut
 esse, aut fieri videmus, vltra illud totū genus: Exitus enī

finisq; vltimus in causa inuestigatione, hac demū rati-
 one inuenitur. Verbi gratia cur venerit quispiam, cau-
 sa est, vt pecuniam accipiat. tum, huius ratio est, vt se ere
 alieno liberet. rursus huius causa est, ne quam alteri iniu-
 riam faciat. Et quidem cum hoc modo causas ex causis
 persequimur, si quando eo perueniamus, vt iam non ob
 aliā causam, nec alterius rei gratia, fieri aliquid videa-
 mus: tū id ipsum finē esse cur venerit, dicimus aut cur a-
 liud quippiā vel sit vel fiat: tumq; maxime quamobrē ve-
 nerit, nos scire putamus. Si igitur similis est ratio in cau-
 sis omnibus, & par sit eademq; affectio in omnibus qua-
 stionibus, quæ quāobrē quæq; res sit inquirūt (est autē il-
 la quā diximus certissima ratio sciēdi, in ijs rebus i quib-
 us causa quæ inuestigatur, finis est) et in alyis profecto
 causis, tū maxima cognita ac perspecta reserit, cū iam
 nulla erit vltior causa, quā reddamus. Veluti cum sci-
 mus exteriore isoscelis angulos, quatuor rectis pares esse
 quia isosceles est, id adhuc desideratur quamobrē, id isof-
 celi conueniat: quia scilicet triangulū, ac rursus cur tri-
 angulo, nimirum quia est forma rectis lineis constans.
 Hic vero si iā nulla sit vltior causa, necesse est vt hac de-
 mū causa i tellecta, illa res plane ac pspicue cognita sit
 Atqui hoc genus quoddam vniuersum est latissime pa-
 tens: est igitur accuratior vniuersi generis, quam partis
 demonstratio. Ad hæc, quo magis ad singulas partes

declinamus, eo ad infinita magis accedimus: contra autem, quo magis ad res vniuersas ascendimus, hoc ad simplicem definitamque naturam magis appropinquamus. At qui quas sunt res infinitae, hac sub scientiam minime cadunt, quae vero finitae sunt, ea scientia subiiciuntur. Res igitur ipsae magis hoc ipso quod vniuersae sunt sub scientiam cadent, quam cum in parte spectantur. Quare ad demonstrandum magis accommodatae erunt res vniuersae, quam singulae partes. Par autem est, ut earum rerum quae ad demonstrationem magis accommodatae sunt sit etiam magis demonstratio, simul enim quae cum aliquo conferuntur utraque relatione suscipiunt. Quando igitur magis demonstratio est quae in toto, quam quae in parte versatur, id necessario relinquitur praestantior esse. vniuersi generis demonstrationem. Iam vero illa semper optabilior est demonstratio, per quam simul multa cognoscimus, quam quae vnius tantum rei adfert cognitionem. At qui percepto toto genere, simul quod in parte est intelligitur qui vero hoc nouit non etiam vniuersum genus habet per spectum: hac igitur ratione necessario conficitur, optabiliorem esse illam demonstrationem: Sed etiam illud hoc pacto confirmari potest, nil enim est res magis generales, quaeque latius patent scire, quam per illud medium rem nosse, quod ad initia propius accedit: illud autem quod proximum est à primo, nullo medio est ab illo distinctum

quod quidem est ipsum principium. Si igitur est ea accuratior demonstratio quae ex principijs constat, quam quae non constat, aut vero quae ex ijs componitur quae magis principia sunt ea est potior quae continentur illa quae à principiorum appellatione magis sunt remota, Est autem prioris illius generis demonstratio de toto genere, perfecto necesse ut sit multo excellentior vniuersi generis probatio. Veluti si demonstrandum est *A. in D. inesse media sunt B. et C.* ac superius quidem est *B.* Quae propter necesse est ut latius pateat demonstratio quae illud medium accipiat, quam quae alterum. Sed sunt quidem ex ijs rationibus quae adductae sunt, nonnullae logicae. Nunc vero paucis quam sit praestantior de toto genere quam de parte demonstratio planum faciam. Nos enim scientes priorem aliquam propositionem simul & posteriorem quodammodo scimus, vique ac facultate, hanc in illa animo complectimur. Ut qui scit omne triangulum habere tres angulos pares duobus rectis, scit etiam quodammodo isosceli idem illud conuenire, etiam si nesciat fortasse isosceles esse triangulum. At qui banc posteriorem nouit propositionem, illam vniuersam nec re ipsa nec vi & facultate percepit. Et vniuersi generis probatio, ratione & intelligentia continetur, quae autem de parte concluditur ad sensum pertinet, eoque terminatur. Quod igitur longe praestat demonstratio vniuersa, demonstrationi quae in parte

versatur ista sufficient.

CAP. XXI.

Nunc sequitur ut aientem negante præstantiorē esse ostendamus. Ac primum, ponatur illam demonstrationem alteri præstare, quæ cū reliqua paria habeat, paucioribus absoluitur postulatis, aut hypotesibus, aut propositionibus. ut enim sint æque manifesta, utriusq; propositiones, illæ certe quæ paucioribus constat, seclerius rei cognitionem adferet: quod profecto optabilius est. Porro cur præstare dicatur propositio, quæ paucioribus absoluitur, ei quæ pluribus, hæc cōmunis ac generalis ratio reddi potest. Quoniã licet similia sint in perspicuitate media, semper tamen sunt notiora, quæ priora sunt. ut, probatione vna, de E, dici A. per media B. C. D. ostendatur altera autem quod D. cōueniat ipsum A. per media F. G. demonstratur: nec obscurius sit ac difficilius intelligere de D. dici A. quam de E. idem ipsum A. dici: illud tamen prius, ac notius est, quod A. cōueniat ipsi D, quã quod ipsi E. in sit A. quando quidem illud ad hoc demonstrandum adhibetur. Est vero illud semper credibilius quod ad faciendam de altero fidem accipitur. Est igitur præstantior ea demonstratio, quæ cum cæteris in rebus cum altera cōueniat, paucioribus absoluitur, quam illa. Ac istæ quidem ambæ de quibus queritur, tribus constant verbis simplicibus, ac duabus sumptionibus: Verū

vna

vna affirmatio est tantum accipit. altera & affirmati-
 onem & negationem, quo fit vt hac ex pluribus conficia-
 tur quã illa? ideoq; sit deterior. Iam vero vel hinc perspi-
 pici potest, hanc illa esse deteriore, qđ alyis in libris ostē-
 dimus nō posse ex duabus sumptionibus negatibus, quip-
 piam necessario confici: sed semper vnā affirmare alte-
 ram negare oportere. His accedit quod demonstrandis
 negationibus semper adhibende sunt affirmationes. sē-
 per enim maior est aientium quam inficiatium proposi-
 tionū numerus, in omni demonstratione, quæ retro acta
 ad principia, in aliquam magnitudinem augetur: Ut
 autem plus quam vna negatio in omni ratiocinatione
 sumatur fieri negamus. Sint enim hæc sumptiones nullū
 B. est A. omne C. est B. nunc si oporteat has rursus propo-
 sitiones confirmando, in maius augere demonstratiōē
 interponendum erit medium inter A. & B. quod sit D.
 & aliud quippiã inter B. & C. quod sit E. Ac per spiciū
 quidem est mediū E. in affirmationibus tantum accipi
 D. autem cum B. quidem coniunctum in assumptione,
 affirmatiōē facit: propositio autē in qua cū A. ipsum
 D. connectitur, est negans, vt fiat hoc modo ratiocinatio:
 Nullum D. est A. omne B. est D. Est igitur in eo toto p-
 positionum numero, vna sola negatio: nec secus in alyis
 omnibus ratiocinationibus fiet. Siquidem in affirmati-
 one concludenda semper necesse est vtrāq; sumptionē

affirmantem, in negatione vero: tantū altera inficiatur
 Quo fit ut hæc sola negatio sit, cū aliæ omnes sint affir-
 mantes. Si igitur id semper notius, & credibilius est, qđ
 ad fidem faciendam adhibetur: demonstratio autem ne-
 gans, per affirmationem, nec vicissim affirmans per ne-
 gantem confirmatur. Erit profecto aliens demonstratio
 prior, notior, credibilior altera, ob eamq; causam præstā-
 tior. Postremo si nil est principium demonstrationis, quā
 vniuersa propositio medio carens, accipitur autē in aiē-
 te probatione affirmans talis propositio, in inficiente au-
 tē, negans: & affirmans negante prior est et notior. Ac
 notior quidem, eo quod confirmandis negationibus affir-
 mationes adhibentur: Prior vero, quoniam esse prius est
 quam non esse: Ex ijs profecto efficitur necessario, certi-
 ora præstantioraq; esse affirmantis quam negantis
 demonstrationis principia. At enim quæ melioribus
 utitur in ijs, eam non modo meliorem esse necesse est,
 sed etiam ad ipsorum principiorum naturam magis
 accedere, hoc ipso quod non potest negans sine affir-
 mante constare.

CAP. XXII.

Quoniam autem longe præstat demonstratio affir-
 mans neganti, perspicuum etiam est ab illa eadem, longe
 superari probationem quæ aduersarium vrget in cōmo-

do. Imprimis autē quid hac probatio differat, ab ea quæ ad fidem directo pertinet, intelligendum est. Nam cum ita conficitur ratiocinatio, nullum B. est A. omne C. est B. nullum igitur C. est A. tum est directæ huius negationis, nullum C. est A. probatio. Quæ vero ad incommodum ducit, hunc in modum conficietur. Est hoc propositum ad ostendendum nullum B. est A. Ut id ostendā, ego contra accipiam, omne B. esse A. tum assumā omne C. est B. ex quo efficietur omne C. esse A. Quæ cōclusio quoniam perspicue falsa est fieriq; id non posse quod ait, omnium opinione confirmatum est, propterea ego ad extremum concludo, non fuisse veram illam propositionem, omne B. est A. Nam si illam assumptionem omne C. est B. veram esse certum est, ac concessum, fieri omnino non potest, ut vera sit propositio omne B. est A. Ac verborum quidem simplicium ex quibus utraq; constant collocatione, non distinguuntur: sed in eo tantum cernitur discrimen, utra ex duabus negantibus propositionibus notior esse ponatur, illane quæ dicit nullum B. esse A. an quæ nullum C. esse A. nam si id apertius est non esse, quod hac conclusione pronuntiatur, erit demonstratio per absurdam consecutionem docens. sin illa clarior est quæ in ratiocinatione propositionis loco accipitur, erit directæ rei probatio. Atqui natura ordine prius est, nullum B. esse A. quàm nullum C. esse A. quando-

quidem ea semper priora sunt complexione, ex quibus ipsa complexio efficitur. Est autem hæc nullum C. est A. complexio, illa autem nullum B est A. propositio, ex qua hæc conficitur conclusio. Neque enim quo quomodo ex alijs reprehendatur, ac refellatur quippiam, id statim ita accipi debet: ut hæc semper conclusio censeatur, illæ summptiones, ex quibus efficiatur illa complexio, appellentur. Sed ea demum sunt ex quibus aliquid concludi proprie dicitur, quæ in aliqua ratiocinatione ita accipiuntur, ut aut quasi pars post totum, aut contra post partem totum, ante complexionem sumptum sit. Duae autem illæ propositiones A. B. & A. C. non sic sunt inter se affectæ. Quocirca si præstantior est quæ ex apertioribus, ac prioribus constat, valeant autem illæ quidem utraq; negantes demonstrationes ad fidem faciendam, sed vna ex prioribus, altera ex posterioribus conficiatur: illud profecto necesse erit, ut demonstratio negans, quæ simpliciter ac directo rem probat, ea sit accuratior, quæ ad incommodum ducit. Unde perspicuum est, quia omni negante. præstantior est affirmans demonstratio, longe præstare ipsam affirmantem, omni, qua per incommoda res docetur, demonstrationi.

CAP. XXIII.

Proximū est ut scientiam cum scientia comparemus. Ac primū, illa est accuratior ac prior, qua simul et quod

res sit. & cur sit percipitur, quam si qua sit, qua res modo non etiã rei causa, cognoscatur. Deinde illa semper est certior, quã in eo subiecto versatur, quod est omnino à sensuum iudicio disiunctum, quam quã in re versatur ad sensum maxime accommodata. Ut Arithmetica quã Musica subtilior est ac certior. Postremo accuratior est quã simplicioribus elementis constat, ea cuius elementa non nisi ex aliqua adiectione intelliguntur: quã ratione Geometria præstat Arithmetica. Quod autem ex adiectione appellauerim, hoc exemplo intelligi potest. Unitas enim natura quãdam est, quã nusquã posita, per se spectatur: punctum autem substantia quãdam est, quã situ quodam suo intelligitur: quod nos supra appellauimus ex adiunctione. Una scientia est, quã in vno quodã genere versatur, earum rerum quã ex iisdem primis initijs constare cernuntur, quorũ initiorum aut partes, aut affectiones sunt illa, quã per se cõuenire illi generi conspiciuntur. Diuersa autem sunt, quarum principia nec eadem sunt, nec alia sub alijs continentur. Has vero, diuersas esse scientias quas dicimus, ijs constare poterit, qui ad prima vsq; principia regrediendo peruenerint. illa enim ad idem genus pertinere debent, ad quod ea quã demonstratione concluduntur. Ut vel hoc argumento perspicere potest, quod ea ipsa quã ex ijs principijs probantur, necesse est omnia, eiusdem esse generis, summaq; natura sociæ

tate inter se coniuncta. Iam fieri potest ut ad eandem re probandam adhibeantur plures demonstrationes, non solum si ex eodem quidem ordine sed non deinceps ac continenter, sumantur media (cuius generis sunt media inter A. & B. C. D. & E.) sed etiam si ex alia quadam serie rerum accipiatur medium. Exempli gratia sit A. agitari D. vero moveri B. voluptate affici. Ac rursus sit E. tranquillari. Verum igitur est & omne D. esse A. et omne B. esse D. Quicquid enim movetur agitur qui autem voluptate fruitur, movetur. Et rursus verum est omne E. esse A. & omne B. est E. omnis enim qui tranquillatur etiamnum in agitatione est: qui autem voluptatibus fruitur, tranquillatur. Itaque per diversa media quorum non ponitur unum sub altero, sed ad diversas rerum series pertinent, ratiocinatione effecta est hac una conclusio. Verum, intelligendum est, ea media non tam posse esse diversa, ut alterum alteri nullo modo convenire possit: Quandoquidem eide alicui abo convenire conspiciuntur. Videndum porro est etiam in alijs figuris quam multa de eadere ratiocinationes fieri possunt. CAP. XXIIII.

Eorum autem quae casu, aut forte fortuna fiunt, nulla potest esse quae ex evidenti probatione oriatur scientia. Neque enim necessarium est, neque plerumque ita fit, quod fortuito evenit: sed in alio rerum genere, quod est praeter haec duo, eventa fortuna collocantur. Omnis autem de-

monstratio, ex altero illorum constat. Nam omnis quæ
 quippiam demonstratur probatio cōstat propositionibus
 aut omnino necessarijs, aut quæ plerunq; ita fiunt. Ac si
 quidē necessaria sumptiones, sint necessaria est cōplexio
 sin ex ijs sunt quæ plerunq; eueniunt, talis etiam futura
 est conclusio. Quare si quod casu & fortuito fit, nec sem-
 per, nec plerunq; ita sit, non poterit illius vlla esse evidens
 probatio. Ac ne per sensum quidem vlla oritur scientia
 quanquam enim vniuersæ cuiusdam rei, ac non singu-
 laris sit sensus, quæ tamen res actu sentitur, eam necesse
 est, non modo singularem esse, sed & certo quodam loco,
 & tempore definitam. ipsum autem genus vniuersum,
 quod in omnibus rebus singulis continetur, sensu percipi
 nullo modo potest: quando quidem non sit certo quodam
 loco ac tempore definitum: aut certe vniuersa res nō esset.
 Nam quod semper est & ubiq;, hoc est quod vniuersum
 genus appellamus. Quando igitur vniuersarum rerum
 sunt demonstrationes, quas nō possumus sensu percipere
 perspicuū est, nos sola sensu perceptione non posse cuius-
 quam rei scientiam assequi. Quin etiam illud planum
 est tamen si sensu percipi posset, triangulum habere tres
 angulos pares duobus rectis, nihilominus huius rei nos de-
 monstrationem requisituros: nec eam (quod aliqui affir-
 mant) adhuc sciremus. Quod enim sensu accipitur sin-
 gulare est, omnis autē sciētia in rei vniuersæ cognitione

posita est. Quo fit ut si supra lunam positi, obiectam terram videremus, nondum tamen causam defectionis intelligeremus. Quanquam enim tum unllum deficere sentiremus, tamen non omnino quamobrem deficiat, intelligeremus: quandoquidem sensu non percipitur genus vniuersum. Illud tamen fieri potest, ut quia idem illud saepius euenire conspeximus inuento tandem vniuerso genere rei demonstrationem assequamur, Sic enim ex multis rebus singulis, totum genus manifestum fieri solet. Est porro genus vniuersum, vel hoc nomine plurimi faciendum, quod causam rei complectitur ac declarat. Quare earum rerum quae sub scientiam cadunt vniuersa cognitio est praestantior omni sensum perceptione, imo vero & omni alia cognitione animi, si modo earum verum sit, quae causam aliquam habent. Nam de principiorum cognitione alia ratio est. Planum igitur ex ijs est, in sentiendo non esse positam rei quae demonstrari potest scientiam nisi id quisquam fateri velit, nil aliud esse sensibus percipere, quam scientiam cuiusque rei per demonstrationem consequi. Verum tamen quaedam quaestiones sunt, quarum obscuritas ac dubitatio confertur ad sensuum defectionem, & infirmitatem. Quaedam enim sunt quae si oculis cernere possemus, nunquam dubitarem: non quod rem oculis perspicere sit scire, sed quoniam ex oculorum sensu oritur vniuersi generis conformatio. Veluti si tan

eum oculi valerēt, ut minimos vitri meatus. transmissūq; per illos lumen cernere possent, id nobis apertissimū esset quam obrē luceat vitrum: propterea quod vidētes in alio atq; alio vitro, ita rem habere, communem notionem statim efficeremus, esse omnium eandem rationem.

CAP. XXV.

Sequitur ut ostendamus, non posse esse omnium ratiocinationum eadem initia. Ac primum logice ista consideranti, sic probari potest. Omnis ratiocinatio, aut vera aut falsa est quavis enim ex falsis verum efficiatur, id tamen non plusquam semel, vnaq; conclusione euenire potest. Veluti si vera sit hac conclusio, omne C. est A. medium autem B. falsum, cum nec verum sit omne B. esse A. nec omne C. esse B. velit autē rursus quispiā has propositiones, alio quodā medio cōcludere, fieri nō poterit quin falsae sint quae hic accipiētur sumptiones, eo quod falsa conclusio non nisi ex falsis efficitur. ex veris autē, semper vera. At enī vera à falsis maxime distinguūtur: Deinde vero ne ipsa quidē falsa, carēt aliquo inter se discrimine. falso enim de se inuicem enunciātur, tum quae aduersa sunt, tum quae ita sunt repugnātia, ut omnino conuenire inter se non possint. ut iustitiā esse iniustitiā falsum est, aut ignauiam: & hominem esse equum, aut bouem, et quod aequale est aut maius esse aut minus. Ac si eatantum quae ad hoc nostrum institutum pertinent,

spectare velimus, hunc in modum ostendetur, ne eorū qui
 dem quæ vera sunt omnium, eadem esse principia. Ne ul-
 ta enim sunt quorum principia, cū genere diuersa sint
 nullo modo inter se conuenire possunt. Cuiusmodi sunt
 vnitates & puncta, quæ quomodo conuenire possunt cū
 illæ nullum situm habeant, hæc nisi alicubi sita intelli-
 gi non possunt? Nam si conuenire possint, & demonstrā-
 dis alijs alia accommodari, necesse est ita applicentur, vt
 aut in medio sita sint eorum quæ demonstrantur, aut su-
 pra, aut infra, aut certe partim intra extrema, partim
 extra ipsa. Sed nec ex cōmunibus principijs aliqua esse
 possunt, ex quibus omnia demonstrantur. Cōmunia au-
 tem initia appello, quale est illud, In quacunq; re aut af-
 firmatio aut negatio vera. Genera enim eorum quæ sunt
 diuersa sunt, & in quantitate, & qualitate, semper sūt
 aliqua quæ eorum generum propria sunt, quibus accep-
 tis, ac deinde simul adiectis communibus, omnes constat
 demonstrationes. Iam vero non multo pauciora sunt prī-
 cipia quam conclusiones, nihil enim sunt principia quā
 propositiones illæ, quæ connectuntur ex verbi medijs varia
 collocatione, quod interdum extra extrema accipitur,
 interdum inter extrema inicitur. Adde quod conclusio-
 nes in immensum ex crescere possunt, cum interim extre-
 ma finito, certoq; sint numero, Deniq; principiorum alia
 sunt necessaria, alia in rebus contingentibus cernuntur

Qui igitur his rationibus ista examinauerit, facile videbit fieri omnino non posse, ut sint omnium eadem principia, certo quodam numero comprehensa, si sint innumerabiles conclusiones. At vero si quis hoc, de quo agitur effatum aliter interpretetur, ut dicat esse quaedam vniuersæ Geometriæ cōmunia principia, alia quæ eadē omnibus numeris conueniunt, tum deinde alia quæ medicina sūt accōmodata. Quid quæso hoc aliud est, quā dicere singulis scientiis sua quædā esse ac propria principia? Quid vero magis ridiculū est, quā ob id dicere omnium scientiarū eadē esse principia: quod vnaquæq; scientia sua quædā habet principia quæ se cū ipsa conueniunt, idemq; sunt: Possunt enim hac ratione omnia eadē appellari. Sed ne id quidē dici potest, nil aliud esse, eadē omnium principia quærere, quā velle omnia principia ad quāuis rē demonstrandā valere. Nā quid hoc absurdius? neq; enim id in y: scientiis quæ adhuc inuenta & cognita nobis sunt, fieri videmus: neq; omnino id fieri potest in dissolutione. Principia enim nil sunt, quā propositiones immediatæ. Semper autem alia atq; alia efficitur cōclusio, quando diuersæ propositiones immediatæ accipiuntur. Quod si hic dicat quispiā, primas propositiones immediatas, esse ipsa quæ eadem esse dicuntur principia: ne id quidē verū esse poterit: quando quidē vniuscuiusq; generis vna est huiusmodi propositio.

effatum hoc, de quo agitur, ita accipi, ut ad demonstrandum quoduis, omnia principia ex a quo accommodari possint & debeant: nec rursus illo modo intelligi ut nil dicatur, nisi prout sunt diuersa singula scientia, ita diuersa esse principia. relinquitur ut videamus, possit ne in eam sententiam conferri, ut omnium scientiarum principia dicantur esse cognata, & natura quadam coniunctione consociata, sed tamen hac illis probandis esse aptiora, itemque alia alijs. At qui perspicuum iam est, ne id quidem fieri possit. Supra enim demonstratum est rerum genere diuersarum esse diuersa genere principia. Sunt enim duo principiorum genera. Alia sunt ex quibus conclusiones efficiuntur. Alia quae sunt ipsae res, in quibus versatur scientia: & sunt illa quidem ex quibus, communia: hac vero in quibus, semper sunt propria: quomodo videmus numerum, rem esse omnino a magnitudine distinctam. CAP. XXVI.

Scientia & res, quae sub scientia cadit, differt ab opinione, et re opinabili: quod in rebus vniuersis, ijsque necessarijs cernitur scientia, necessaria autem hic dicuntur, quae se aliter habere non possunt. Sunt porro aliqua quae & sunt in rerum natura, & vera sunt, quae tamen aliter atque sunt, esse possunt. Planum autem est in ijs non versari scientiam, alioquin quae omnino aliter esse non possent atque sunt secus esse possent atque sunt. Sed nec intelligentia, in ijs cerni potest. In intelligentiam enim appello, primam omnium scientiarum originem.

Neq; vero certissima illa, qua citra vllā demonstrationē
 acquiritur sciētia, i illis versatur. Ego vero scientiā hāc
 appello, perceptionem illarū propositionū qua nullo me-
 dio confirmari possunt. At qui omnes habitus quibus ve-
 ra noscuntur, sunt intelligentia, scientia, opinio: & qua
 ab ijs cognominata sunt, res ipsa sunt, qua vere ab ijs per-
 cipiuntur. Restat igitur vt opinio in veris quidē aut fal-
 sis cernatur, sed qua aliter atq; sunt esse possunt. ita vt o-
 pinio nihil sit, quam propositionis nullo certo argumen-
 to confirmata. cōprehensio non necessaria. quod autē de
 opinione dixi, id consentaneū est ijs qua in opinādo vsu-
 uenire conspiciuntur. Est enim infirma semper atq; in-
 certa opinio. visq; ac natura ipsius, in hac infirma assen-
 sione cōtinetur. His accedit quod nemo se dicit opinari
 sed plane scire, cum existimat non posse rem aliter habe-
 re: sin ita sentiat esse quippiam, vt nihilominus posse ali-
 ter esse existimet, tum se opinari dicit: quasi in huiusmo-
 di rebus incertis cerni opinionem indicans, in certis au-
 tem ac necessarijs sciētiam. Existit autem hoc loco qua-
 sio, quomodo non eadem res sit, quam opinamur, & quā
 scimus, & cur non idem sint opinio, & scientia, si nil est
 quod quis scire possit, de quo opinio etiam esse non que-
 at? Num enim quemadmodum sciens, ita opinator, me-
 dia singula eorūq; persequetur dū ad prima medioq; ca-
 ren tia proloquia deueniat? Hic vero quid est cur ob eam

causam ille sciat, hic opinator nesciat? neque enim opinio tantum versatur in putando quod res sit, sed etiam quamobrem res sit opinabile est, quod nil est quam mediū. An si quis ita conceperit animo ea quae per se necessaria sunt nec aliter habere possunt, ut etiam teneat ipsas definitiones, ex quibus demonstrationes conficiuntur, an, inquam, non illatum opinatio, sed scientia erit? Sin vera illa quidem esse existimet, sed non ita hac illis conuenire, ut in essentia ac natura rei contineatur, atque adeo per ipsam rei formam, tum opinabitur, non vere scit? Et quidem quod res sit, & quamobrem sit, opinabitur, si nata sit opinio ex quibusdam propositionibus immediatis, at si non ex immediatis, tantum quod res sit opinio erit. Neque vero eiusdem omnino rei sunt opinio, & scientia, sed ut vera, & falsa opinio, dicuntur quodammodo eiusdem rei esse, ita in eadem reuersari opinionem & scientiam intelligendum est. Dicere enim veram & falsam opinionem in eadem omnino reuersari, quemadmodum volunt quidam, id tum multis alijs incommodis quae ex eo sequuntur, refelli potest, tum quia illud, quod valde absurdum est, sequitur, non opinari nos, quae falso opinamur. Sed quoniam ambiguum est et multiplex hoc verbum, idem, propterea fit ut vna significatione, eiusdem esse, recte dicantur, altera vero, recte negentur. Nam diametrum conuenire, paremque esse lateri, vere esse opinabile, id absurdum

est hoc tamē ipso quod eadem est diameter, de qua sunt
 utraq; opiniones, de eadem re utramq; opinionē esse dici-
 mus: cum ratio, quid utrunq; sit ostendens, sit diuersa. Si-
 mili modo eiusdem rei esse dicuntur opinio, & scientia.
 Hac enim ita animal cognoscit, ut nō possit nō esse ani-
 mal: illa vero, ut secus esse possit: perinde ac si vna esset in
 homine, quia homo est, altera autem in homine etiā, sed
 non hoc ipso quod homo est. Hac enim idē sunt, hoc ipso
 quod homo vnum aliquid est, in quo utraq; cernuntur,
 ratio autem est diuersa. Perspicuum autem ex his est, nil
 esse quod simul sub opinionem ac scientiam cadere pos-
 sit, alioqui simul animo concipiemus: posse aliquid ali-
 ter esse atq; est, & non posse, quod omnino fieri non potest.
 Nam ut alio atq; alio tempore, in rem eandē cadat utraq;
 fieri potest, quemadmodum etiam paulo ante dictum est
 At ut eodem tempore id fiat, omnino est à ratione alienū
 Sic enim existimaret quispiam, hominem, verbi gratia,
 esse id ipsum quod animal: nam hoc idem est quod non
 posse esse non animal: Et simul non esse id ipsum quod
 animal: accipiatur enim hoc, pro eo quod est, accidere ho-
 mini ut sit animal. Reliqua autē que præter opinabilia
 supersunt, quomodo sint distribuēda, ut partī ad excogi-
 tandi vī pertineāt, partī ad intelligentiā partī ad scien-
 tiā, partim ad artē, partim ad prudentiā, partim ad sa-
 pientiam, hac inquā distributio, ex parte vna ad physicē

pertinet, ex altera, ad eam philosophia partem quæ est de moribus.

CAP. XXVII.

Solertia vero est perspicacitas quædam, per quam cuiusq; rei medium, & causa nobis statim occurrit. Veluti si quis videns semper lucidam partem luna, ad solem esse conuersam, continuo excogitaret cur ita sit, nempe quod luna solis lumine illustratur. Aut si quis cum diuite aliquo colloquentē videat aliū, confessim iudicet, peti mutuam pecuniam. Aut ob id contractā esse inter aliquos nouam amicitiam, quoniam communem inimicū habere cœperunt. Nam qui medias causas perspicit, statim extrema cognoscit. Esto A. lucidam luna partem conuersam esse ad solem: B. vero accendi à sole, C. luna. Conuenit igitur C. luna, ipsum B. quod est accendi à sole. & omne B. est A. hoc est, à quo lucē accipit quicquam, ad id conuersum esse oportet. Quare ipsi B. conueniet A. per medium B.

Aristotelis de demon

tratione, siue de secunda parte Αναλυτικῶν.
Liber secundus.

CAP. I.

Quæstionum tot sunt, quot rerum quæ
sciuntur, genera. Quatuor autem ge-
neribus continentur omnes quæstiones
An ita sit, cur ita sit, sit nec ne, et quid
sit. Cum enim quærimus, sit ne hoc an
illud, non in verbo simplici, sed coniuncto iam aliquo ver-
borum numero, verbi gratia, an sol deficiat an non, tum
fit quæstio, an ita sit: quã tum quale sit, tum quæstionẽ
consecutionis, appellare latine possumus. Quod autem
sic res habet, argumento est, quod statim vbi inuenimus
deficere solem, conquiescimus: & si iã ab initio sciremus
deficere solem, non quæreremus an ita sit. Postquã autẽ
quod ita sit cognouimus, proximũ est, vt quamobrem ita
sit, inuestigemus. Vt postquam scimus aut solẽ deficere,
aut terræ motum fieri, tum deinde quærimus quam ob
causam deficiat, & quæ sit terræ motus causa. Atq; ille
quidem quæstiones huiusmodi sunt. Aliæ autem sunt
in quibus quærendi ratio est diuersa. Veluti sint nec ne
centauri, aut dy. Hic autem cum quæritur, sit nec ne, in

verbo simplici questionem accipivolo, non autem coniu-
cto, sit ne albus qui sapiam an non. Postquam autem esse
rem nobis compertum est, illud proxime sequitur, ut qua-
ratur quid sit Verbi causa quid deus sit, aut quid sit ho-
mo. Quaestionum igitur, & rerū quae per quaestionē in-
veniuntur, ac percipiuntur, generatot & talia sunt, quot
& qualia diximus.   C A P. I I.

Cum autem queritur aut quale sit, aut simpliciter sit
nec ne, tum nil queritur nisi an aliquod mediū sit, an
minus, quo utrumque eorum ostendatur. Postquam autem
intelligimus tale esse, (id quod in parte aliqua eorū quae
sunt cernitur:) aut omnino coherere in rerū natura, qua
quaestione non sit ne hoc aut illud, sed simpliciter sit nec
ne queritur: rursus querimus aut cur tale sit, aut quid
sit: quibus quaestionibus nil queritur nisi quod nā sit ip-
sum mediū. Ego vero quod supra dixi quaestiones, an
ita sit, & an sit, in parte, & simpliciter querere, sic inter-
pretor: ut sit in aliqua parte querere, veluti si an luna de-
ficiat, aut accrescat, queratur: in huiusmodi enī quaestio-
nibus nō an sit omnino, sed an sit hoc aut illud queritur
Simpliciter autē est, cū ita queritur, sit nec ne luna, sit
ne nox an nō. In oībus igitur quaestionibus id vsuuenit,
nil aliud inuestigari, quam aut sit ne mediū, aut quod
nam illud sit. Etenim causa, & medium idem sunt. in
omnibus autem queritur causa, veluti cum queritur an

luna deficiat, quid quaeso aliud inuestigatur, qui sit ne
 aliqua defectus causa an non? Hæc autem postquã esse
 aliquam cognoscimus tũ quærimus quænam illa sit. Cau-
 sa enĩ p̄ quã res est, nõ hoc aut illud, sed simpliciter in re
 vñ natura, itẽ q̄ causa p̄ quã alicui subiecto cõuenit attri-
 butũ aliqd̄ per se, aut quoddã accidēs, vtraq̄ in quã cau-
 sa mediũ est. Esse autẽ id simpliciter dico, qđ est quasi sub-
 iectũ quoddã, cuiusmodi est luna, sol, terra, triãgulũ esse
 vero hoc aut illud, est, veluti deficere, æquale esse, i medio
 esse aut nõ esse: in ijs enĩ oĩbus perspiciũ est definitionẽ,
 quæ docet quid res sit, et causã cur res sit, eandẽ esse. Exẽ-
 pli causa, Quid est defectio luna, est interpositu interie-
 ctũ q̄ terra facta luna obscuratio. Quã ob rẽ deficit luna
 quia lumẽ eius, terra interpositu obscuratur. Itẽ quid est
 cõcentus? est apta numerorũ i graui et acutoratio, Quã
 ob causã concinũt graue et acutũ? eo qđ certam quandã
 numerorũ rationẽ inter se habet acutũ et graue. Postre-
 mo si quæratu, possint ne cõcinere acutũ & graue? hoc
 quæretur sit ne iter hæc, numerorũ certa affectio: ac post
 quã esse quandã intelleximus, tũ quænam sit illa ratio &
 affectio numerorũ quærimus. Quod vero oĩs quæstio ad
 mediũ pertineat, in ijs rebus quæ sub sensũ cadere possũt
 apertissime cõstat, in ijs enĩ hæc nobis est causa quærẽdi
 quoniam mediũ nõ videmus. Ut deficiat nec ne luna, ob id
 quærimus, quia sensibus id nõ percipimus. At si supra

N y luna

essemus tum neutrum quæreremus, neq; an deficiat, neq;
 cur deficiat: sed utrumq; nobis statim esset manifestum.
 Ex sensu enī, vniuersi generis conformatio efficeretur.
 Nam quod hoc tempore sit interposita terra, quia nunc
 deficere lunam perspicuum sit, hoc est quod sensus perci-
 pit, mox autē ex eo oritur vniuersis generis notio. Qua-
 re nosse quid sit, & cur res sit, idem sunt, sicuti diximus:
 idque tum locū habet in ijs quæ simpliciter ac per se sūt,
 non alteri insunt, tum in ijs quæ in subiecto semper ali-
 quo insunt: cuius generis sunt habere tres angulos pares
 duobus rectis: maius esse aut minus. Quod igitur omnes
 quæstiones ad medij inuentionem pertineant, ex ijs quæ
 dicta sunt perspicuum est.

CAP. III.

Quomodo autem quid sit res, hoc est rei definitio ostē-
 datur, tum qua ratione in demonstratione locū habeat,
 deinde quid sit definitio, postremo quæ sint quæ defini-
 tione explicentur, nunc dicendum est: sed prius tota hæc
 disputatio probabiliter, ac dubie tractanda. Ac primū
 quidem sumamus exordium ab ea quæstione quæ maxi-
 me accommodata videtur, ad ea quæ deinceps sequuntur
 intelligenda, quæ est an eandem rem, eadem ratione, per
 definitionem intelligere possimus, quam per demonstra-
 tionem cognoscimus: an omnino id fieri non possit? Ete-
 nim definitio quid sit res quæque declarat, omnia autē

quæ quid sit res ostendunt, & vniuersæ enunciantur, & non nisi in affirmante proloquio dicuntur. At qui rationationes sunt etiam negantes, & in parte interdum concludunt. Ut qui in secunda sunt figura, omnes sunt negantes, qui in tertia, omnes in parte concludunt. Deinde vero ne omnium quidem affirmationum, quæ in prima figura concluduntur, definitio esse potest, veluti huius, triangulum omne habere tres angulos pares duobus rectis. Huius autem rei hæc ratio est, quod scire rem quæ demonstrari potest, nil est quam eam rem per demonstrationem cognoscere. Quare si est earum rerum demonstratio, statim efficitur non esse earundem definitionem requirendam alioqui nos per definitionem eas res sciremus, non per demonstrationem, quando quidem fieri possit, ut seorsum à demonstratione, definitionem percipiamus. Satis porro ad faciendam huius rei fidem, valere inductio poterit. Nunquam enim earum rerum quæ aut per se insunt, aut alteri accidunt, perfectam scientiam quisquam assecutus est per solam definitionem. Iam vero definitio est substantiæ ac naturæ declaratio, illa autem, per spicuum est non esse substantias. Quod igitur non possit in quâ re cadit demonstratio, etiam definitio cadere, dictum est. Sequitur nunc alia quæstio. An in quâcunque re cadit definitio, possit etiam cadere demonstratio, an potius id fieri non possit? Ac huius quidem rei, hæc vnâ ratio est,

quod vnius rei hoc ipso quod vna sit, vna est sciētia. Quare si scire rem quæ demonstratione confirmari potest, nil est quam per demonstrationem rei assequi cognitionē hic rursus idem incōmodum efficietur. Nam qui rei definitionem tenebit, citra demōstrationem rem sciet, quæ demōstratione probari potest, Deī de principia demōstrationum sunt definitiones, illorū autē nullam esse demonstrationem supra probatum est. Aut enim dicendū est demonstratione confirmari principia, & principiorum alia rursus esse principia, atq; ita nos in īfinitū posse regredi, aut fatendum prima cuiusq; artis initia, esse definitiones quæ citra vllam demonstrationē intelligantur. Sed quoniā nō potest omnis res pariter sub vtrūq; cadere, nūquid in quibusdā rebus id euenire potest, vt pariter in eas cadant definitio, & demonstratio? An potius ne id quidē fieri potest? Ad quā enī rē definitiones adhibētur, ad eā demōstrationes nō cōferuntur: siquidē omnis definitio eo pertinet, vt quid res sit atq; essentiā declaret: demonstrationes autē omnes nō quid res sit cōcludunt, sed ante demonstrationē id positū ac perceptū esse debet. Sicuti in mathematicis videmus statim initio accipi quid sit vnitā, quid impar & huius generis alia. Iam vero quod sub demonstrationem cadit propositio est, in qua alterum de altero dicitur: eorum autem quæ in definitione continentur nunquam alterum de altero enūciatur

Verbi causa, nec animal de bipede, nec vicissim bipes
 de animali enunciatur. Item figura de plano, non dici-
 tur quandoquidem nec planum figuram esse, nec figu-
 ram planū ipsum esse, verū sit. Præterea aliud est quid
 sit, aliud quid res sit ostendere, definitio autem quid res
 sit declarat, demonstratio vero semper vnum alteri conue-
 nire, aut non convenire, ostendit. Et ut res sunt diversa,
 ita semper est alia atq; alia demonstratio, nisi alterum
 sit affectum ad alterum, ut pars quaedam ad totum. Ego
 vero hanc partis ad totum affectionē, sic interpretor, exē-
 pli causa, postquam ostensum est omne triangulum ha-
 bere tres angulos pares duobus rectis, non alia requiritur
 demonstratio, qua id isosceli convenire ostendatur, eo
 quod hæc pars est, illud totum. Atqui non sic affecta
 sunt inter se ista duo, quid sit, & quod sit, nec vnum
 pars est alterius. Perspicuum igitur est nec omne quod
 definitur, posse demonstrari, nec contra, omne quod de-
 monstratur posse definiri. Unde fit ut in rem eandem nū-
 quam utraq; cadere possint. Ex quo planum est, nec de-
 finitionem & demonstrationem idem esse, nec alterum
 in altero quasi partem in toto contineri. Quandoquidē
 necesse esset si illo modo affecta essent inter se definitio
 & demonstratio, ut etiam res illis subiecta eodem se mo-
 do respicerent. Atq; illæ quidem quaestiones hætenus sa-
 tis agite sunt.

CAP. IIII.

Nunc sequitur ut queramus. An quid sit res possit
 ratiocinatione, adeoq; demonstratione concludi. An po-
 tius quemadmodum hæc quæ paulo ante posita sunt ra-
 tiones ostendebant, id fieri omnino non possit. Omnis enī
 ratiocinatio unum alteri conuenire per medium ostēdit.
 Omnis autem definitio est rei quæ definitur propria, &
 in quaestione qua queritur quid res sit dicitur. Ea vero
 quæ huius generis sunt, necesse est omnia vicissim retro
 cōmeare. Nam si A. extremum maius, proprium est mi-
 nori C, necesse est ut etiam sit idem A. proprium medio
 B. itemq; B. proprium ipsi C. atque ita vicissim omnia
 reciprocetur. At qui si ita cōueniat A. ipsi B. ut sit eius
 definitio, itemque B. ipsi C. ut eius etiam definitio sit, ne-
 cesse erit A. ipsi C. ita conuenire ut quid sit declaret.
 Quod si sumerentur propositiones citra illam gemina-
 tionem, id non posset concludi A. ita inesse ipsi C. ut in
 quaestione quid est dicatur. Sed nec si propositio omne B.
 est A. illam adiectionem, ut definitio, habeat. in assum-
 ptionem autem omne C. est B. omittatur. At si in sum-
 ptionibus utrisq; sumatur illa adiectio, ut definitio, iam
 igitur in ipsa assumptione, acceptum erit B. definitionē
 esse ipsius C. Itaque si utraque sumptione accipiatur de-
 finitio, & quid res sit ostendens oratio, iam ante conclusio-
 nē in ipso medio, definitio quæ querebatur, accepta erit.
 Ac ut paucis absoluam, ponamus, verbi gratia, demon-
 strari

strari posse quid homo sit, atq; esto C. homo A. autem definitio, animal bipes, aut alia quæuis. Ut igitur id tandem ratiocinatione concludatur necesse est in omni B. inesse A. medium autem verbum, est alia quædam definitio, quare etiam illa quid homo sit indicabit. in assumptione igitur, id ipsum quod demonstrandum erat, accipitur. B. enim est hominis definitio. Sed ut id apertissime fieri videatur quod dico, sumenda sunt duæ propositiones prima & immediata. Qui igitur ex eo volunt ostendere, quid anima sit, aut quid homo, quod reciprocari inter se, duas quasdam orationes conspiciunt, id ipsum quod à principio quærebatur, ad probandum accipiunt. Exempli causa si quis ostendere velit animum esse id quod sibi ipsum vitæ est causa, ex eo quod est numerus se ipsum mouens, priusquam id efficiat quod vult, necesse est ut ante postulet animo ita conuenire, numerum se ipsum mouentem, ut cum animo idem sit atq; ita idem, ut definitio sit. Neq; enim si quoquomodo conueniat A. ipsi B. et B. ipsi C. ad extremum efficietur A. ita conuenire ipsi C. ut eius definitio sit, sed id modo concludetur, verum esse omne C. esse A. Sed nec conclusio huiusmodi efficietur etiam si in omni B. ita dicatur A. ut verum sit B. esse id ipsum quod A. in homine enim ita videmus animal dici, ut animal esse, homini recte attribuat. quandoquidem non minus vera sit hoc modo enuntiatio, esse hominẽ est

non minus vera sit hoc modo enuntiatio, esse hominẽ est

esse animal, quam illo, omnis homo est animal, attamen non ita conuenit animal homini, ut vna eademq; res sit homo, atq; animal. Ergo nisi illo quo diximus modo suppositiones accipiantur, nunquam effici poterit, ita conuenire A. ipsi C. ut ea sit eius definitio atq; essentia. At si tales sint quales volumus sumptiones: iam antequam ad conclusionem perueniatur, in assumptione B. esse definitionem ipsius C. acceptum erit. Itaq; non erit illa demonstratio: quandoquidem id ipsum quod ab initio in questione positum est, in probando accipitur. C A P. V.

Neq; vero illa probandiratio quæ per diuisiones absoluitur, ad demonstrandum valet, sicuti eo loco diximus, ubi de dissolutione figurarum egimus, quia non ita ex alijs alia conficiantur, ut conclusionem, quia sunt antepositæ sumptiones, esse concludamus. Sed hac via non magis res demonstratur, quàm cum inductione aliquid ostenditur. Neq; enim cum res demonstratur, interroganda est, perinde atq; propositiones, ipsa conclusio, neq; ob eam causam rem esse, quia admissum est ita esse, sed ex suppositionibus efficienda est necessario conclusio, etiam si is qui cum disputatur, non admittat. verbi causa nūquid homo aut animal est aut in animal? tum ex hac interrogatione sumitur, non autem necessario, concluditur, hominem esse animal. Deinde nū sit omne animal, aut terrenum, aut aquatile? hic etiā accipitur non probatur, terrenum esse. Ad extremum autē, de homine coniunctim dici animal terrenum non

necessario ex a^{te} positis cōficitur, sed id quoq^{ue} cōcedi a res-
 pōdente, itaq^{ue} accipi oportet. Quod vero hic i duobus ver-
 bis ostēdi, idē fieri intelligendū, si plura accipiēda essēt.
 quid enī interest in multis, an paucis id accidere ostēda-
 tur? Iā vero tamen si esset hac ratio cōcludendi per diuisi-
 onē necessariā, tamē ad hanc rē de qua agitur conclu-
 dēdā non valeret. Primū enim quid vetat totā aliquā orati-
 onē vere in homine enūciari, nec eā tamen esse definitio-
 nē, neq^{ue} onino quid homo sit indicare? Deinde vero quid
 in hac probādiratione prohibet, quominus plus aliquid
 aut minus accipiā quā necesse est? aut quominus transi-
 liēdo, explicē essentiā? Verū enī tria haec quidē vitia in
 definēdo per diuisionē, cōmitti possunt, sed tamē non est
 difficilia illa declinare, modo iter diuidendū, nil accipi-
 atur quod essentia attributū nō sit, et ducto initio à pri-
 mo genere, deinceps et eo ordine quo diuidūtur, oīa sumā-
 tur, ita vt interim nil praetermittatur. Quā vero id sit in
 diuidēdo necessariū, facile videbimus, modo id putemus
 in omni bona diuisione obseruandū esse, vt diuisionis par-
 tes vim vniuersam cōplectātur rei quae diuiditur, et vt i
 ea nil minus positū sit. Atqui hac iter diuidendū neces-
 sario obseruanda sunt, quia necesse est omnē definitionē
 ad vnāquandā naturā specie i diuiduā cōferri. Sed tñ
 nulla inest vis necessario concludēdi in diuisionibus sed
 si quae est iys utilitas, i eo est qđ alio quodāmodo ad expli-

candā atq; illustrandā rē valet, id qđ nō in cōmode fieri videtur quādoquidē eū qui inductiōe vtatur, nō probare rē necessario, nihilominus tamē illustrare, et alio quodā modo declarare, perspiciamus. Qui igitur per diuisiones definitionē colligit, nihil adhibet ex quo rem veluti necessaria cōclusionē efficiat. Nam quod vsuuenit, in ijs conclusionibus, in quibus citra iustam verbi mediij collocationem ex antecedente colligitur consequens, vt ad extremū quæritur vnde, & quamobrem illa sequatur complexio: illud idem in definitionibus accidit, quæ per diuisionem colliguntur. Verbi causa si ostendatur quid homo sit, singulis partibus definitionis hoc modo deinceps collectis, animal, mortale, ingrediens, bipes, pennis carēs vt quæq; partes adijciatur in definitione, ita rogabitur in singulis, vnde & cur illud colligatur. Nam hætenus tantum valet (in quo illi non falluntur) hæc probatio vt ostēdat omnem hominem esse aut mortalem aut immortalem huiusmodi autem tota oratio, non est definitio: quare vt etiam illud positum sit, diuisionem habere vim aliquam probandi: hanc tamen esse rei definitionem non potest necessario concludere. G. A. P. V. I.

Sed nūquid potest quid res sit atq; essentia ita demonstrari, vt ante subijciatur illa propositio, Illa oratio rei essentiam cōtinet, quæ est propria alicuius rei, & constat ijs verbis quæ ad ostendendum quid res sit valent. Atqui

hæc sola sunt, quæ quid sit hæc res ostendunt, & tota oratio propria est. Ex his enim num ita recte cõcludi potest, hæc igitur oratio quid res sit indicat? An etiam in hac probatione id ipsum quod in quaestione est, videlicet, quid sit res, in sumptionibus accipitur? Necessè vero est ut id recte demonstretur, aliud quoddam mediũ adhibere. Iã vero quemadmodum quoties ratiocinatione aliquid concludimus, non sumimus quid sit ratiocinatio: quãdoquidem est ita semper affecta vna quæq; propositio, ex qua constat ratiocinatio, ad alterã: ut illam veluti totum, aut veluti illius pars quædam respiciat. Ita in hac qua quid res sit ostenditur probatione, non debet quid sit ipsa definitio accipi, sed seorsum à sumptionibus seponenda est ratiocinationis definitio, quæ tum vsui erit, cum erit cõtrouersa, an aliqua iam ante facta argumētatio sit ratiocinatio, necne: tum enim ita occurrere licebit, ut ostendamus esse ratiocinationem, quia talis sit argumentatio, cui ratiocinationis definitio cõueniat. Simili modo post quã esset probata aliqua ratiocinatione definitio, si quis ambigeret esset ne illa definitio an non? tum locus esset definitioni definitionis, qua ostenderetur hanc esse definitionem, quia talis oratio sit, qualem esse definitionem positum est. Itaq; necesse est, ut ratiocinatio sit citra definitionem ratiocinationis, ita quid res sit ostendere non adhibita definitione definitionis. Ac vitium quidẽ idẽ

committitur, si ex conditione hunc in modum quid res
 sit ostendatur. Si est bonum malo contrarium, & indivi-
 duum diuiduo, sit autem mali essentia diuiduū esse, erit
 etiam boni natura indiuiduū esse: at qui bonū malo, &
 diuiduū in diuiduo aduersatur, est & mali natura diui-
 duū esse, est igitur boni natura atq; essentia indiuiduū
 esse. Nam hic quoq; definitio quæ id ipsum est quod quæ-
 ritur in sumptionibus accipitur. At enim, inquires, hic
 quidem ad probandum quid res sit, accipitur definitio,
 sed diuersa ab ea quæ ostenditur. esto. At in demonstra-
 tionibus, non modo id ex quo aliud probatur, non debet
 esse idem, sed etiam tale, quale non sit eius de rationis cū
 eo quod probatur, quodq; non possit vicissim recte ex illo
 demonstrari. Cōmunis porro ratio est aduersus utrosq; eos
 inquam qui diuisione, & qui hoc de quo loquimur syllo-
 gismo, definitionē demonstrare conantur. Cur potius erit
 circa coniunctionē expressa hæc oratio, homo est animal
 bipes terrenum, definitio hominis: quam illa animal &
 bipes? Nil enim in sumptionibus harum probationū su-
 mitur, vnde necesse sit, ex singulis definitionis partibus
 vnū attributū fieri: non magis quam quomodo idē homo
 est musicus & grammaticus.   CAP. VII.

Quæ igitur demonstranda definitionis & nature, ra-
 tio restabit? Neq; enī ex quibusdā positis, ita quid res sit
 ostendi potest, vt hoc esse necesse sit quia illa sunt antepo-

si ita esset enim haec demonstratio. Neque vero ex rerum singularium inductione, quid sit res ita demonstrabitur, ut quoniam rebus singulis omnibus convenire aliquid perspeximus, in toto genere illud concludamus: quandoquidem inductione non quid sit sed sit necne res ostendatur. Nunc vero, praeter illa duo probandi genera, quae potest esse reliqua ratio? Neque enim sensu, aut digito, quid res sit demonstrari potest. Iam vero quomodo quid homo sit definiendo demonstrari potest? necesse enim est ut omnis qui scit quid homo sit, aut aliud quidvis, quod ipsa res sit cognoscat. Nam quod non est, nemo scire potest quid sit: sed tantum quid aut oratio, aut verbum significet. Veluti quid significet tragelaphus intelligi potest, quid sit ipse tragelaphus non potest. At qui docendo quid sit, quomodo eadem ratione etiam quod res sit doceri potest? aliud enim est definitio aliud demonstratio. ut quid homo sit aliud est quam sit necne homo. Deinde nil est praeter substantiam, quod per demonstrationem esse non ostendatur, probare autem rem esse et in rerum natura coherere, non est rei essentiam atque naturam declarare, quia ens genus esse non potest. Demonstratio igitur non definitio erit quae quod res sit indicabit, quemadmodum etiam in singulis scientiis usu venire videmus. Geometra enim quae sit vis huius verbi triangulum statim initio citra probationem accipit, esse autem ipsum triangulum demonstratione ostendit. Quid ergo? nil

definiens triangulum aliud demonstrabit quam quid
 ipsum sit triangulum? euenire igitur hoc poterit ut quis
 quam quid res sit intelligat, nec tamen an sit cognos-
 cat: quod fieri omnino non potest. Perspicuum autem est
 ex ijs definiendi modis, qui adhuc obseruantur, non osten-
 dere eos qui definiunt, simul quod res sit. Quamquã eni
 proposita sit in medium hæc oratio, quod habet lineas à
 puncto medio ad extremum ductas inter se pares, nil ta-
 men in se habet cur necesse sit esse rem quæ hac oratione
 explicatur, curq; oporteat id quod oratione hac contine-
 tur, esse circulum. Nam quod ad hanc orationẽ attinet
 potest hæc orichalchli definitio dici. Definitiones enim
 neq; esse rem quæ definitur, neq; quod illæ sint huius rei
 definitiones declarant: sed semper quæstioni cur eorum
 utrumq; sit locum relinquunt. Ergo cum necesse sit eum
 qui quippiam definit, aut quid sit res ipsa, aut quid no-
 men significet, demonstrare: si non demonstret quid sit,
 illud restat ut definitione nil ostendatur, quam quæ sit
 vocabuli cuiusq; significatio, quod valde esse absurdum,
 multis rationibus ostendi potest. Primum, quia etiam in
 eas res quæ substantiæ non sunt, atq; adeo in ea quæ om-
 nino in rerum natura non sunt, definitiones cadere pos-
 sent: in ijs enim quæ non sunt, potest quæ sit vis ac signi-
 ficatio verbi ostendi. Deinde quod omnes orationes pos-
 sent esse definitiones. Nam quæ tandem oratio est, cui
vnum

unum nomen imponi non possit? Itaq; omnis disputatio, omnis sermo, definitionibus constabit: & non incōmode Ilias Homeri definitio appellabitur. Postremo quia nulla scientia est in qua id demonstratione concludi videatur, quod sit huius nominis illa significatio: neq; igitur in ipsis definitionibus inerit vis demonstrāda huius rei. Atq; ex ijs quidem quae hactenus dicta sunt, haec oīa videntur esse verisimilia, definitionem & demonstrationem neq; idem esse, neq; in eadem re versari: itemq; definitionem non habere vim demonstrandae, imo ne declarandae quidem cuiusquam rei: postremo quid res sit, nec definitione, nec demonstratione posse cognosci.

CAP. VIII.

Nunc vero est aggredienda rursus huius rei disputatio, ut videamus, ex ijs oībus quid verū quid non verū sit, tū quid sit definitio, deniq; nū quaestio quid est demonstratio quodammodo, & definitione absoluat, an vero id nullo modo fieri possit. Quoniam igitur idem est (ut supra diximus) nosse quid res sit, & causam qua quaestio an sit absoluitur. Ratio autem huius quaestionis, an sit, est, quia aliqua est per quam res esse ostēditur causa. Et quidem causa quae redditur, aut vna tantum est, ac eadē semper causa, aut alia est rursus superior causa. Et si est alia causa, vel ex hac illa demonstrari potest, vel non potest. Ergo si est alia causa superior, ex qua demonstratio

confici possit, necesse est, ut pro verbo medio, illa causa accipiatur, & ut in prima figura concludatur demonstratio: quando quidem vniuersa affirmatio est, quæ hac probatione ostenditur. Atq; ille quidē erit vnus modus, qui hac ratione continetur, probanda vnius definitionis, per alteram, medium enim ad probandam definitionem accommodatum, est definitio: & cū demonstratur aliquid quod proprium est, medium etiam proprium esse oportet. Ita ergo statuendum est, ex definitionibus eiusdem rei, vnā concludi posse, alteram non posse. Ac genus hoc probationis, nō esse demonstrationem ipsius definitionis iam ante dictum est, sed id non potest negari, quin sit ratiocinatio logica, ipsius definitionis, hoc est probatio ex qua quid res sit certa quadam ac necessariaratione intelligitur.

CAP. IX.

Quo autem modo id accipiendum sit quod dixi, logicaratiocinatione quid res sit cognosci, nūc paulo altius repetito initio dicamus. Ac primum quidem, quemadmodum postquam quale sit intelligimus, cur ita sit querimus, & simul interdum vtrumq; cognoscimus, sed nūquam prius quam obrem res sit percipi potest, quam ita esse intelligamus: ita plane quid res sit, nisi esse ipsam cognitum sit, cognosci nunquā potest: quia nemo potest scire quid sit illa res, quam sit nec ne ignorat. Est porro

duplex ratio intelligendi vtrum sit res, necne: vna per accidentia, altera per ea quibus rei vis atq; natura continetur. Veluti esse tonitruum, quia est strepitus in nubibus & defectioem, quia sit luminis priuatio, & hominem quia sit animal quoddam tale, & animũ quia sit illud quod à se ipso agitur. Cum igitur per accidentia rem esse intelligimus, tum nil adfertur vnde nos quid res sit assequi possimus, quando ne an sit quidem hac ratione perspici, certoq; cognosci queat. Quærere autẽ quid sit, cum rem esse nescias, inane est, nulliusq; momenti. Cum vero ad docendum, rem esse, adhibentur ea quæ ad explanationem naturæ pertinent, tum minimo negotio ad cognitionẽ quid sit peruenitur. Itaq; vt quisq; affectus est ad cognoscendum an sit, ita ad intelligendum quid res sit, aut propius, aut longius, abest. Ac in ijs quidem vbi rem esse cognoscimus per ea quæ quid res sit ostendunt, prius exemplum subiiciamus. Esto defectio A. luna C. terræ interiectus B. Quærere ergo vtrũ defectio sit necne nil est quam sit necne mediũ B. investigare. At enĩ hoc medium inquirere quid aliud est quam definitionẽ ipsam quærere sit necne in rerum natura? itaq; si esse definitionem comperiamus, & ipsam defectioem esse intelligimus. Et vt aliud exemplum subiiciam, quærere sit necne hac proprietate, habere tres angulos pares duobus rectis, idem valet ac si quæreretur vtrius partis contradi-

Et ionis ratio in rerum natura cohereat, affirmationis ne, quæ est habere tres angulos pares, an negationis, quæ est non habere. Atq; illam quidem rationem ubi inuenimus, tum simul & quod ita sit, & quã ob causam, intelligimus si modo proprio suo, ac vero medio vtramq; questionem tractemus. Nam si secus faciamus, rem quidem ita esse cognoscemus, cur autẽ sit minime intelligemus. Verbi gratia, sit luna C. defectio A. lunam cum plena sit subtracto etiam omni obstaculo vmbra non facere B. si igitur ipsi C. conueniat B. hoc est si luna non possit vmbra facere cum pleno orbe cõspicitur, & nihil inter nos & lunam videatur esse interiectum: Huic autem B. medio conueniat A. quod est deficere. Hac quidem ratione ostendetur lunam deficere, sed quamobrem deficiat nõdum perspectum erit. & esse quidem in rerum natura defectiõnem intelligetur, sed quid sit ex eo percipi non poterit. Porro cum perspectum est ita esse quippiam, tum proximum est, vt queratur cur ita sit: quæ quæstio, eam vñ habet, vt perinde sit ac si quereretur quidnã sit ipsum B. nẽpe an B. sit terræ interiectus, an ipsius lunæ cõuersio, an vero lucis extinctio. Hac autem est definitio alterius extremi: veluti in hoc exemplo, medium est definitio ipsius A. maioris extremi: nil enim est lunæ defectio, quam terræ interpositus. Quid est tonitrus? est ignis extinctio in nube. Cur tonat? quia extinguitur & oppri-

mitur in nube ignis. Sit igitur nubes C. tonitrus A. ignis extinctio B. Ergo C. hoc est nubi, inest B. quia verū est in nube ignem opprimi. Huic autem B. conuenit A. quod est tonitruum: & definitio maioris extremi A. est ipsum B. Nunc vero si aliud quoddam adhiberi mediū posset ad concludendā hanc propositionem, necesse esset ut illud rursus medium, vna esset ex reliquis definitionibus, quibus quid hac eadem res sit ostēditur. Quo igitur modo quid res sit assequamur, & qua ratione id ipsum manifestum fiat, dictū est. Ac illud quidem ex iis quæ dicta sunt efficitur, nec demonstratione, nec vlla necessaria conclusione quid quæq; res sit probari posse: nihilominus tamen per aliquam ratiocinationem, & demonstrationem apertum fieri quid res sit. Ideoq; definitiones quæ alia rursus causa concluduntur, non possunt illa quidē citra demonstrationem percipi: & tamen demonstratione probari quid res sit omnino non potest, sicuti supra recte ostensum est, cum adhuc dubitanter singula & sine vlla affirmatione proponebamus.

CAP. X.

At enim ex iis quæ ad probandum sumuntur, quædā sunt quibus confirmandis alia rursus ratio desyderatur, alia quæ superiorem causam nullam habēt. Unde satis constat eas definitiones, esse quædā veluti initia, quibus probandis nullo argumento opus est: sed statim initio &

quod sint, & quam vim habeant accipitur, aut alio quodam modo manifesta fiunt: id quod Arithmeticus facit, quādo statim initio, & esse unitatē ponit, et quid ipsa sit declarat. In quibus autē p̄b̄adis aliud atq; aliud mediū reperitur: cumq; non illa tantū, quæ in aliqua demōstratione accipitur, est rei definitio, sed alia quaedā, quæ est huius veluti causa illud p̄fecto tū vsuuenit qd diximus: nempe, definitionē quidē per demonstrationē explanari, sed hanc huius esse definitionē nullo modo p̄bari. Quoniam autem definitio vocatur oratio quid quæq; res sit declarās, hinc p̄fecto planum est, genus quoddam esse definitionis, quo explicatur quæ sit cuiusq; vocabuli significatio, aut si breuius appellare libet, nominis explicatio. Cuiusmodi est oratio qua docetur quæ sit vis ac significatio huius verbi triangulum: per quam postquam esse triangulum assecuti sumus, tum quam obrem sit querimus. Difficile autem est ex hoc definitionum genere, naturā rei assequi, quam sit necne ignores. Huius vero difficultatis causa, paulo ante à nobis explicata est, nempe quod ne an sit quidem. Huiusmodi argumentis certo scimus, sed forte temere, & (vt ita dicam) per accidens tantum. Porro autem oratio duobus modis vna appellatur. priore modo, dicitur oratio vna, per coniūctionē vt illas vniuersa: posteriore, vna ex eo appellatur, quod vnū qui p̄piam vni attribuitur, atq; ita vnum, vt per se ac proprie,

non fortuito & veluti casu aliquo, vnum sit. Atq; illud
 quidem vnum genus definitionis est, quod modo explica-
 tum est. Aliud autem genus est quo causa cur res sit con-
 tinetur. Itaq; prius genus ad rem quidem explanandam
 valet, ad probandam minime: posteriore autem genere de-
 finitionis, quandam veluti demonstrationem contineri,
 ipsa per se ratio definendi declarat, quando quidem à de-
 monstratione tantū collocatione differat. Est enim alia
 ad questionem, cur tonat, alia ad questionem, quid est
 tonitruum, respondendi forma: nā ad illam respondetur
 quia extinguitur ignis in nubibus. Ad hanc autē qua
 quid sit tonitrus queritur, hoc modo respondetur quia
 est strepitus oppressi & extincti ignis in nube. Quare ea-
 dē hęc oratio, vno modo expressa, definitio est, alio modo,
 demōstratio: nō illa quidē suis sumptionibus distincta,
 sed vna quadam oratione tota simul cōprehēsa. Prater
 hanc autē alia est tonitrus definitio: strepitus in nube fa-
 ctus. Hęc autē est cōclusio illius demōstrationis, per quā
 illustrari quid res sit diximus. Sūt vero et alia definitiōes
 earū rerū quæ initio citra vllā probationē accipiūtur,
 quæ nihil sunt quā positiones quædā, quibus nulla adhi-
 bita demōstratione, quid res sit ponitur. Ut igitur rē in
 pauca cōferam: vnū genus definitionis est quod nulla ex
 parte demōstrationē desyderat. Alterū est in quo ratio
 cinatio, quæ adhibetur ad illustrandam definitionem,

cōtinetur: & hoc tantū demonstratione distinguitur, qđ
mutata aliquantum verborū terminatione exprimitur
Tertium est quod conclusionis obtinet locum in demon-
stratione, qua quid res sit illustratur. Atq; ex ijs qui-
dem qua diximus, perspicua sunt hæc omnia: primum,
quomodo in definitionem demonstratio cadat, & quo-
modo non cadat: tū in quas definitiones possit, et in quas
non possit cadere demonstratio: Deinde quot sint defini-
tionum genera, & quonam modo quid res sit ostēdat de-
finitio, & quomodo non ostēdat: mox quarum rerum sit
quarum non sit, definitio: Postremo quomodo est ad de-
monstrationem affecta demonstratio, & qua ratione in
eadem re cerni vtraq; possunt quaq; ratione non possunt.

CAP. XI.

Quoniam autem censetur quisq; tum demum rem
scire, cum est affecutus causam: causarum autem qua-
tuor sunt genera: Unū est forma atq; essentia cuiusq;
rei: Alterum est in quo inest necessitudo non absoluta,
sed ex adiunctione, si alia quedam sint, hoc esse neces-
se est: Tertium genus est id in quo inest rei efficiendæ
vis primaria: Quartū est finis, cuius causa aliquid fit:
Omnia quidem certe ista causarum genera, pro medio
adhibita in demonstratione, intelliguntur. Ac primū
quod genus illud causæ, ex quo necessariū esse vt aliud
sit concluditur, medium sit, hinc intelligitur, quod illa
confe-

consequentis ex antecedente consecutio, accepta vna ppo-
 sitione non cēsetur habere vim necessariam, sed minimū
 vt dua sumptiones antecedant, necesse est: duas vero ad
 aliquid efficiendum sumptiones accipere, quid est quā
 vnum quoddam medium habere? Hoc igitur vno medio
 accepto, necesse est conclusionem esse. Sed etiam exemplo
 idem illud ostēdi potest. Sit quæstio quamobrem rectus
 est angulus, qui in semicirculo descriptus est? aut si ac-
 comodatus, ad hoc causæ genus querere velis, quid est
 quo posito, rectum hūc angulū esse necesse est? Esto autē
 angulus rectus A. dimidiū duorum rectorū angulorū
 B. angulus in semicirculo descriptus C. vt igitur A. cō-
 ueniat ipsi C. id est vt sit rectus angulus qui in semicircu-
 lo descriptus est, causa est B. Etenim paria sunt A. &
 B. itemq; C & B. omnis enī angulus, qui dimidiū habet
 duorū rectorū est rectus. Ergo quia B. est, hoc est dimidiū
 duorū rectorum, angulorū, necesse est A. omni C. inesse,
 quod est rectum esse angulū qui in semicirculo descri-
 ptus est. Medium porro istud idem valet quod defini-
 tio, propterea quod oratio hæc idem est quod angulus
 rectus. At vero quod causa qua forma atque essentia rei
 continetur medium sit demōstrationis, iam supradictū
 est. Alia itaq; causa explicanda est. Quamobrē Medi
 aduersus Athenienses, bellum gesserunt? eo pertinet hæc
 quæstio, vt causa queratur qua effecerit, vt bellū Athe-

niensibus inferretur: quæ est, propterea quod Athenien-
 ses ipsi una cum Eretrijs, incursionē in Sardeis fecerāt.
 Hoc enim est quod primū ad bellum Medos excitauit.
 Sit igitur bellum A. priores impetum facere B. Athe-
 nienses. C. Et B. igitur conuenit ipsi C. quod est, Athe-
 nienses priores inuasisse, & A. ipsi B. nam cos bello per-
 sequi, qui priores lacefferunt, æquum est. Ergo hunc in
 modum hæc ratio cōnectitur omne B. est A. hoc est oēs
 qui priores inuaserunt, iusto bello oppugnātur. omne C.
 est B. hoc est Athenienses aut priores bellū intulerunt.
 Atq; in hac ratione, medium, est causa, in qua motiōis
 principiū cernitur. Superest vt de ijs dicamus, in quibus
 finis cuius causa fit aliquid accipit, Exēpli gratia, quā
 obrē deābulemus? vt valeamus. Quā ob causam domos ha-
 bemus? ut supellectilem vniuersam seruemus. Atq; in su-
 periori quidē quaestione finis est valere, in posteriori, ser-
 uare. Porro autem inter has interrogandi rationes, cur
 post cœnam in ambulare oporteat, & cuius causa, nil in-
 tereft. Esto igitur deābulatio post cœnā C. nō fluitare ci-
 bos in stomacho B. valere A. id igitur efficit deābulatio
 post cœnā, ne ad os ventriculi redūdēt cibi, id autē ad ser-
 uandā valetudinē plurimū valet. Conuenit enim ipsi C.
 quod est inābulare, B. quod est nō fluitare cibos in stoma-
 cho: itēq; ipsi B. conuenit A. quod est vtile esse ad valetu-
 dinē conseruandā. Causa igitur cur A. in sit oī C. est B.

quod nihil est quā finis cuius causa illud fit. Hoc autē B. est veluti illius definitio. nā si quis docere velit quid sit A. in definitione explicāda ipsum B. accipiet. Cur autē B. in sit ipsi C. causa est quod ita in inimum stomachū cibos deprimi, salubre est. Atq; ut ista singula apertius videātur, cōmutandæ sunt superiores propositiones. In ijs autē causis atq; in efficientibus, rerū ortus cōtrario modo spectatur. efficiētes enim causæ, quæ pro medio in argumēti cōclusionē accipiuntur, tpe præcedunt. & ante nascūtur quā effecta: contra in finibus C, minus extremū antecedit, finis autē ipse cuius causa ille fit, postremus est. Accidit autē interdū, idem effectū, probari nō modo ex fine, sed et ex materia, quæ necessitudinis causa dicitur. Veluti cur lumen per laternā trāsmittatur? huius rei causa duplex redditur, vna est, quia necesse est ut per maiores meatus, id quod subtilioribus cōstat partibus trāsmittatur: si quidē eo lux cernatur, quia corpus aliquod permeet & transeat. Altera, est finis, ne videlicet vsuā offendamus. At enim, si in ijs quæ sunt duplex causa reddi possit, nū quid etiā in ijs, quæ fiunt, idem illud vsuēnire poterit? Et certe potest, nam si eam ob causam tonitrus fiat, quia restringitur ignis, hæc vna causa erit, cur strepitū illū & stridorem in aëre fieri necesse sit: alia autem causa erit (si verum est quod aiunt Pythagorei) ad terrendos iuanes qui sunt in tartaro. Sunt autem huius generis.

plurima ac potissimū in ijs quæ natura cōstat & fiunt.
 Cum enim ad suum quendam finem pertineat semper
 natura, tum omnia ne scio quæ facit necessitate. Est ve-
 ro duplex quæ in rebus cernitur necessitudo. Una quæ
 est natura & ingenita cuiq; rei inclinationi consenta-
 nea. Altera est quæ vim adfert, & naturali cuiusq; rei
 inclinationi repugnat: veluti lapidem, & sursum & de-
 orsum quadam necessitate ferri recte dicimus: sed non
 idem esse necessitatis genus, facile perspicitur. Ex ijs ve-
 ro quæ ratione & artificio fiūt, quadam sunt in quibus
 casus nullum locū habere potest: cuiusmodi sunt domus
 & statua, quæ non illa quidem necessario fiunt, sed ad
 finem aliquem semper pertinent. Alia sunt in quibus
 etiam fortuna interdum cernitur, qualis est valetudo, &
 salus cuiuspiam. Posterioris autem generis ea potissimū
 sunt, quæ vt hoc modo, ita secus fieri possunt, quæ tēpore
 non erit rei euentus fortuitus. Quo circa finis est bonū
 aliquid, cuius causa aliquid, aut natura, aut arte, fit.
 Nā quod fortuito euenit, nullius rei gratia fieri dicitur.
 Porro autem quæ causa est eorum quæ sunt, eadē est eo-
 rum quæ fiunt & quæ facta sunt, & quæ futura sunt:
 quandoquidem quæ rerum causa est, ea in demonstratio-
 ne medium est. Verum id est diuersum, quod in ijs quæ
 sunt, probandis, mediū quod iam est accipitur: in ijs au-
 tem quæ fiunt, fieri medium sumitur: in factis, factum

in futuris futurum. Verbi causa cur fuit luna defectior
quia fuit terra interiectus: fit autem defectio quia inter
ponitur terra: erit, quia interponetur: Est autē defectio
quia est terra interpositus. Esto autem & aliud exēplū,
ac primū definiatur glacies aqua cōcreta: tum aqua sit
C. concreta sit A, causa autem ac mediū sit B. quod est
caloris vsq; quaque defectio. in ipso igitur C. dicitur B.
& in hoc ipso B, A, inest, quod est cōglaciare: gignitur
autem glacies, cum gignitur medium B. & fuit glacies
quia fuit B, & erit, quia futurum est, ut B. sit. Atq; hu-
iusmodi quidem causa, simul sunt cum effectibus, ita ut
cum fiat vnum, fiat alterum, & quo tempore vnum est, eo
dem tempore alterum esse necesse est: nec secus in prateri-
to, & futuro tempore fit. CAP. XII.

In ijs autem quae non simul sunt, quaestio est, an quē-
admodum nobis videtur, ita res habet: ut ex causis effecta
sequantur continuo, hoc est, perpetua quadam, & nullo
temporis spatio intercisa consecutione, cum interim sit
semper rei facta causa, res facta, rei futura, futura, &
rei quae fit, quippiam quod paulo ante fiebat? Est igitur
imprimis hoc loco perspicuū, semper ab eo quod posterius
factum est, duci argumenti cōclusionem: nec immerito,
est enim ijs quae facta sunt, quasi principium quoddā,
id quod posterius factum est: ob eamq; causam in ijs quae
sunt, eodem modo argumentum ducendum est à posteri-

ori. *A priori vero argumentum ducere nullo modo licet. neq; enim recte efficies, si, quia est aliquid iam factum, velis concludere, id quod posterius est, esse factum: quod idem in futuris intelligendum. Siue enim incertū siue certum quoddam tempus proponas, id nunquā efficies ve recte sequatur, si hoc factum est ergo illud quod posterius est, factum est: quando quidem necesse est hanc conclusionem, falsam esse toto, illo tempore, quod interiectum est, inter prius factum & posterius: eademq; ratio est in futuris. Neque vero ad hunc modū recte efficies, quia illud factū est, necesse esse vt illud post fiat. Medium enim demonstrationis simul genitum esse debet, cum re qua concluditur: nempe eorum qua facta sunt, mediū est quod factum est, futurorum futurū, eorum qua fiūt quod fit, eorum qua sunt quod est. At qui quod factum est, & qđ futurū, genita simul esse non possunt. Iam autē siue incertum, siue certum ac definitū quoddā tēpus accipias, nil, vt id recte sequatur effeceris, quia illo toto spatio temporis quod interiectum est inter id quod factum est, et qđ futurū est vt fiat, falsa erit illa complexio. Sed quid illđ sit, quo res ita connectuntur & continuantur, vt statim post factū esse sequatur fieri, videamus. An nō verum est coherescere inter se id quod factum est & quod fit? Etenim contingere, & coherere inter se non possunt duo (vt sic dicam) facta esse: quia ipsa, extrema quaedā sunt*

omnino indiuidua. Ut igitur non possunt puncta punctis cohaerescere, ita factum esse cum altero eiusdem generis perpetuari non potest: utraq; enim indiuidua sunt. Unde efficitur, ut nec factum esse et fieri contingere inter se possint: fieri enim diuiduum est, factum esse, indiuiduum. Quod igitur est punctum ad lineam, hoc est factum esse ad fieri, quandoquidem in eo quod fit insunt facta infinita. Sed de ijs clarius dicendi alius est locus, ubi genus vniuersum motus explicatur. Atque illa quidem hoc loco sufficiant, de ratione quam habet causa, quae pro medio accipitur, ad effectum, in ijs rebus in quibus deinceps ex alijs alia oriuntur. Nam cum argumenti conclusio in ijs rebus connectitur, perinde inter medium & maius extremum nil debet esse interiectum, atq; in alijs: Exempli causa, factum est A. quia C. factum est: ubi C. posterius est, prius A. Ob id autem C, in hac conclusione principium est, quia proprius ad instans accedit, quod est temporis principium. tum vero, quoniam D. factum est, necessario efficitur C. factum esse: illud igitur ad extremum necessario concluditur quia D. factum est A factum esse, cuius rei causa est C. Etenim si factum est D. necesse est ut C. factum sit si autem C. factum est, necesse est ut A prius factum sit. At quaeret quispiam, fieri ne id possit, ut medium tandem accipiatur usque eo coniunctum, atque adherescens, ut nullum sit praeterea medium?

an vero quia mediorum infinitas quadam inest, aliud atq; aliud semper accipi possit? Nam hoc paulo ante dictū est, non posse inter se connecti, & coaptari, duo facta. Verum enim vero, quicquid contra obijciatur, illud certum est, ducendum semper initium ab eo medio quod instanti est propinquius. Eadem autem ratio est in futuris. Nam si verum est fore D. illud necessario prius futurum est, ut sit A. ubi etiam causa est C. Si enim erit D. prius erit C. si autem erit C. prius erit A. neque vero in ijs minus est in infinita diuisio, quam in factis, nec enim momenta quæ in futuris cernuntur, continētia esse possunt. Porro illud etiam in his obseruandum est, ut initiū accipiatur ab eo citra quod nullū sit interpositum medium. Quod autem modo dixi, in ipsis etiam artium operibus cernitur. Ut si domus facta est necesse est iustos atq; adeo paratos fuisse lapides. Cur autē id necesse sit, causa est, quia necesse fuit iacta esse fundamenta, ut factā esse domū intelligamus. Atqui ut fundamentum esset, iam ante paratos fuisse lapides necesse est. Nec ratio dissimilis erit, si ad futurum id transferas: nam si erit domus, futuri sunt ante parietes: idq; eodem modo, adhibito aliquo medio probabitur, quia necesse est ut sint ante iacta fundamenta.

CAP. XIII.

Quoniam autem rerum naturalium ortus in plurimis reciprocari, ac veluti in orbē redire conspicitur, eo fit
 vt

ut non incommode interdum argumenti conclusiones
 vicissim in orbem tractetur: id quod tum erit, cum inter
 se mutuo consequentia erunt, medium, & extrema: in
 talibus enim verbis cernuntur vicissim retro conmeates
 probationes. Demonstratum autem est in superioribus li-
 bris fieri interdum, ut vicissim ad concludendas sumptio-
 nes, adhibeatur complexio: quod aliud nil est quam reci-
 proca & orbicularis demonstratio. Quod autem in na-
 tura operibus, hoc probandi genus cernatur, hoc exemplo
 perspicui potest: postquam terra imbre madefacta est, inde
 necesse est nasci vapores: tum ex ijs oritur nubes: mox
 autem nubes resoluta, imbrem effundi necesse est: ex quo
 rursus madefieri terram consequitur: id autem est vnde
 sumptum erat exordium. Itaque haec quasi orbem quendam
 absoluunt, quae ita in se redire videntur, ut posito vno ali-
 quo, sequatur aliud, tum illo posito, mox aliud, ex quo id
 ipsum quod primum erat renascitur. Sunt autem duo
 genera eorum quae fiunt. Unum est eorum quae quia sem-
 per, & in omnibus eodem modo se habent, aut fiunt, prop-
 terea vniuerso genere contineri dicuntur. Alterum in
 ijs cernitur, quae non semper, sed maxima ex parte ita fi-
 unt. Ut non sunt omnes viri barbati, sed in maxima ta-
 men parte id cernitur. Porro quae ad hoc posterius genus
 pertinent, sui etiam generis medium, quod plerumque sit
 habent. Nam si ita conueniat. A. ipsi B. ut in totum genus
 R

cadat, item $\frac{2}{3}$ B. vniuerse enunciatur de C. efficietur necessario ita in omni C. dici A. vt huius generis omnibus ac semper conueniat. Hoc enim est quod cadere in totio genus diximus, quod omni, ac semper conueniat. At quid maxima tantum in parte verum esse ponebatur: necesse igitur est vt mediū B. ex genere sit eorum quæ plerūq; sunt. Quapropter eorum quæ plerūq; eueniunt, illa erunt propria, omniq; medio carētia principia, quæ ipsa plerūq; etiam ita sunt, aut fiunt. CAP. XIIII.

Sequitur nunc, quia supra ostensum est quomodo de finitio in argumenti conclusione pro aliquo vno ex tribus extremis accipiatur, & quomodo demonstratione aut definitione, quid res sit ostendatur aut non ostendatur, sequitur inquam vt inuestiganda definitionis rationē doceamus. Ac primum, inter ea quæ in altero dicuntur, nonnulla reperiuntur, quæ latius ipsa quidem patent quam subiectum, sed tamen non latius quam genus ipsius subiecti. Ego vero latius patere ea dico, quæ sunt alicui cum alijs cōmunia. Vt si quid est quod omni ternario conueniat, & alijs præterquam ternario, cuiusmodi est (vt sic dicam) ens, quod cū in omni ternario dicitur, tã late præterea patet, vt vel omnē numerū lōge excedat: Impar autē cōmune quidē est ternario cū alijs, nã etiã quinaris impar est: sed non latius patet quã genus istorū. Numerus enim, quinarū genus est: præter nume-

ros autem, nulli conuenit impar esse. Est igitur definiti-
 onis hic modus: ut sumas ea quæ sunt ei rei quam defini-
 re uelis cum alijs communia, id quæ usque eo persequaris, dum
 proprium efficiatur quod nullam in aliam rem trãsser-
 ri possit. Nam illa oratione vim atque naturã rei uniuersam
 contineri necesse erit. Exempli causa omnister-
 narius est numerus impar, tum est primus, id quæ bifariam: et
 quod eum alius numerus nõ metitur, & quod ex multis
 numeris nõ componitur. Hinc igitur colligitur hæc ter-
 narij definitio, Numerus impar primus, atque adeo bifa-
 riam primus. Ac eius quidẽ definitionis pars prior, om-
 nibus est imparibus numeris, cũ ternario cõmunis: poste-
 rior autẽ, etiã binario cõuenit: iunctæ autẽ simul utraq-
 partes, in nullam aliam rẽ transferuntur. Quoniã au-
 tem supra docuimus necessaria esse quæ in explicanda
 definitione sumuntur: quandoquidem quæ in omni di-
 cuntur, necessario conueniunt: hæc autem quæ ad defi-
 niendũ ternariũ, aut aliud quiduis, adhibentur, vim ac
 naturam rei declarant, ternario igitur illa omnia neces-
 sario conueniunt. Quod uero uniuersam rei essentiã cõ-
 plectatur, hinc perspicere potest, quod necesse est si naturã
 rei uniuersam nom̃ complectatur hæc oratio, ut sit genus
 quoddam, quod aut uino nomine appellari possit aut nullũ
 habeat nomen impositum. Unde sequitur latius patere
 hanc orationem ternario. Nam id hoc loco accipiendũ

est. omne genus ad multas posse species pertinere. Ergo si hæc oratio alteri nulli conueniat, quam omnibus ternarijs, necesse erit ut ea, vis ac natura ternarij vniuersa contineatur. Ponendum enim hoc loco nobis est, vim ac naturam rei esse, huiusmodi quoddam attributum, indiuiduis modo alicuius speciei conueniens. Itaq; hæc eadem ratione in alijs omnibus, in quibus idem modus definiendi obseruabitur, quæ sit rei vis ac natura ostendetur. Si autem velit quispiam genus ipsum definitione explicare, hæc erit illi via sequenda. Primum distribuendum erit genus in species ultimas, in quas primū, inter diuidendū incidet. Ut numerus, in ternarium, & binarium: tū singularum formarum erunt inquirenda, ex superiore ratione, definitiones. Verbi gratia quid sit recta linea, quid circulus, quid rectus angulus, & huius generis alia. Deinde postquam genus, ad quod sit id ipsum quod definitur referendum inueneris, nempe utrum quæritas sit, an qualitas, tum ex ijs quæ sunt communia primis illis speciebus, erunt illa colligenda, quæ proprie generi conueniant. Nam quæ illa sint quæ vniuerso generi, quod ex infimis speciebus componitur conueniant, ex definitionibus ipsarum formarum manifestum fiet: quandoquidē omnis propemodū cognitionis initium est definitio, idq; quod simplex est. Ac simplicibus quæ conueniunt, in ipsis simplicibus solis: per se spectantur, in alijs autē per ip-

*sa simplicia. Porro autem diuisiones generū per differē-
 tias facta, plurimū valent ad perfectas definitiones hac
 ratione conficiēdas. Et quæ ratioe quidē ad demonstrā-
 dam definitionē adhibeātur huiusmodi diuisiones, pau-
 lo ante docuimus. neq; enim existimādum est, eam modo
 diuisiones habere utilitatem, quod ad concludendū quid
 res sit, vim quandam necessariam afferant: sed id potius
 censendum est, nullam in ijs inesse concludendi necessi-
 tudinem. Quādoquidem absoluta diuisione, statim om-
 nes partes definitionis, citra probationē accipiantur, per
 inde ac si iā inde ab initio, nulla antefacta diuisione, su-
 merētur. Sed eo valent ad definiendū diuisiones, quoniā
 plurimū iūtere est, quo ordine singula disponas, et quid pri-
 mo, quid secūdo loco, constituas. Verbi gratia non parū
 refert an hominē dixeris esse animal mansuetū bipes an
 bipes animal mansuetū. Quæ vero præterea iū definitione
 vidēda sūt, efficiatur ne vnū aliquid ex duabus definiti-
 onis partibus, veluti an quippiā vnū sint animal mā sue-
 tū itemq; an ex illo genere, & illa differētia, cōstituatur
 hominis natura: aut vero quid illud tandē sit, cuius hac
 vna oratione natura continetur: illa inquā vtraq; non
 probat qui diuisione utitur, sed citra probationem acci-
 pit. Est autem & alia diuisionis utilitas vt in definiēdo
 nil prætermittamus eorum quæ quid res sit ostendere pos-
 sint. Nam vt id vitium declinemus, propemodū sola di-*

videndi ratio præstare potest. Postquã enim primo loco genus acceptũ est, si quis non proximã diuisionem accipiat sed ad inferiorem aliquã trãsiliat: in partes diuisionis non cadet omnia quæ sub genere continentur. Ut si quis animal diuidat in ea quæ alas habent perpetuas cõtinuasq; & ea quæ alas habent diuisas: non comprehendet hac diuisione omne animal, sed volucres tantum hac diuisione continentur, quarum hæ proprie sunt differentia. Animalis autẽ illæ sunt primæ differentia in quas cadit omne animal: Quod idem in alijs generibus dicendum est: siue illa sint omnino ab animali diuersa, siue sub ipso animali comprehendantur. Primæ enim volucris differentia sunt in quibus omnes volucres continetur et piscis in quibus omnes pisces. Ac singula quidem ita persequendo per diuisionem, facile erit videre, num prætermittatur quippiam. Sin hanc rationem negligamus, necesse erit vt & aliquid interdum prætermittatur, & semper incertum sit, quicquam ne prætermisum sit an secus. Neq; vero necesse est vt definias aut diuidas quippiã, simul omnia quæ sunt nosse, tametsi quibusdam videatur, fieri non posse, vt rerũ interse discrimina intelligamus, nisi eas ipsas res p̄spectas ac cognitās habeamus: Ut autẽ rerũ assequamur cognitionẽ, nõ intellectis earũ interse differentijs, consentaneũ non esse. A. quo enĩ non discrepat quippiã cũ eo idẽ esse, à quo autẽ disti gui

tur, aliud esse ab eo. Ac primū quidē falsū est postremū
 hoc proloquiū. Neq; enī omnis differētia aliā rē efficit:
 quandoquidē multae sunt inter ea quae specie nō distin-
 gūtur differētia, quae nec in rei natura cernūtur, nec p-
 pter se insunt. Deinde vero postquā quisquā accepit con-
 trarias differētias: idq; necesse esse, vt aut hac aut illa
 parte cōtineatur, idōne qđ in hoc genere cernitur: mox
 autē in altera parte id ipsum cuius definitio quaritur
 cōprehendi, idq; ita esse cognoscit: quid, inquā, postquā
 hac oīa recte effecerit, refert sciat an nesciat in quibus
 alijs ha differētia dicātur. Perspicuū enī est eū qui hāc
 viā insistes copueniet, vbi iam nulla possit esse differētia
 qua res praeterea diuidatur: inuenturū eam quā quare-
 bat orationē, qua rei vis vniuersa cōtineatur. Porro autē
 genus vniuersum, in partibus diuisionis cōtineri, si par-
 tes in eo contrariorū genere sint, quibus nil interiectū est
 non postulatnm est, sed velit nolit is qui cum disputa-
 tur, necessarium, vt si verae sint differētia, ad vnam
 earum pertineat quicquid illo genere comprehendit-
 tur. Sed vt per diuisionem recte conficiatur definitio,
 tria sunt obseruanda. primum est, vt accipiantur at-
 tributa quae sint ad declarandum quid res sit acommo-
 data. Alterum est, vt quod primum quodq; secundum
 esse debet, suo loco collocetur. Tertium est vt omnia quae
 sunt ad hanc rem necessaria adhibeantur. *Ac horum*

quidē primū hinc consequi poterimus, quod ut loci sunt quibus accidentis quæstio tractatur, cum alterum alteri inesse ostenditur, ita suos quosdam locos habet quæstio generis, quibus quippiam genus esse confirmetur. Secundum autem, quod est singula ut par est collocare, ita facile præstabimus, si quod primū est, primo loco accipiatur: id autem erit, si id acceptum sit, quod est omnium consequens, nec vicissim ex eo alia consequuntur omnia, semper enim inter definitionis partes est aliquid huiusmodi. Postquam autem id erit ita constitutum, idē modus erit seruandus in collocandis reliquis inferioribus: nam secundum, ad reliqua comparatum est ut primum, itemque tertium ad ea quæ sequuntur. Sublato enim primo, id quod deinceps sequitur, est omnium primū, nec dissimilis est in alijs ratio. Tertium autem, quod in eo est ut intelligamus, ea quæ accepta sunt, illa esse omnia quæ ad rem definiendā fuerunt necessaria hinc perspicitur, quod sumpto primo, ita ipsum diuiditur, ut necesse sit omne quod illo genere continetur, aut hac aut illa parte comprehendere, idque quod definitur, in ea parte reponimus, in qua continetur: tum rursus hoc totum quod ex superiore diuisione natū est, suis differentijs distribuimus, idque usque eo persequimur, donec ad extremum, totum quoddam efficiamus cuius nullæ sint differentiæ, vel certe quod statim ubi adiecta est vltima differentia, ab ipsa re quæ defini-

tur specie non distinguitur. Per speciu enim est in definitione qua hac ratione confecta est nil redudare: quia omnia qua sumpta sunt ad ostendendū quid res sit, sunt accommodata: neq abesse quicquam, aut enim genus hic desiderabitur, aut differentia: Atqui genus hic primo loco acceptum est, illudq cum differentijs coniunctum: Differentia autem omnes hic appositae sunt: quādoquidem nulla praeterea differentia hic locum habere possit: alioqui totam hanc orationē specie differre, à re qua definitur dicendum erit, quod nos supra negauimus. Illud autem videndum est ei qui rerū definitiones inuestigat, vt primum quid cōmune habeant ea qua similia sunt, nec specie differūt consideret: deinde in alijs rursus idē faciat, qua ad genus illa quidem vnum, & idem cum superioribus, pertineant, sed specie ab illis distingantur, cū interim comparata inter se, specie idem sint, quemadmodum & illa. Postquam autem sumpseris quid his, et illis alijsq eiusdem generis commune sit: tum illud spectabis sit ne quod in ijs omnibus commune esse reperiabas, idem aliquid, atq ita idem, vt cōmunem efficiat vnā rationem. Nam si ad vnā quandam rationem peruenias, erit pcul dubio illa rei definitio. Si in vnā in rationem non conueniāt: sed aut duas aut plures, certum est nō esse simplicem, sed multiplicem naturā eius rei cuius quarebatur definitio. Exempli gratia, si velimus nosse quid sit mag

nitudo animi, videndum est quid inter se cōmune habeant aliqui, quos constat fuisse magnanimos: quod genus sunt, Alcibiades, Achilles, Ajax, quibus id fuisse commune videmus, & equo animo contumeliam pati non possent. Alcibiades enim ob eam causam bellum patriæ intulit: Achilles implacabili exarsit iracundia: Ajax sibi mortem conscivit. Tum, eiusdem generis alios spectabimus, ut Lysandrum et Socratē, in quibus animi magnitudinē ex eo agnoscimus quod tam aduersas, quam secundas res, moderate & constanter tulerunt. Comparatis igitur inter se his duobus, considerandum est ecquid commune habeant, constantia idemq; in vtraq; fortuna animus, & summa inferenda contumelia, impotentia. Quod si nil cōmune reperias, statuere poteris, duas esse magnanimitatis species. CAP. XV.

Semper autem res vniuersa est quæ definitione explicatur, neq; enim medicus cum definit, quodnam sit salutare oculis medicamentum, definitionē ad hunc aut illū oculū tantū accommodat, sed aut in genus vniuersū oculorum, aut in aliquā sane speciem, vult transferri. Porro autē singularia definire multo est facilius: quā vniuersale: ob eamq; causā à singulis rebus, ad vniuersas progrediendū. Etenim ambiguitas quæ est in rebus vniuersis minus cernitur, quā quæ est in his rebus quæ specie nō distinguuntur. Sicut autē in demōstrationibus cōficiendis, necesse est

ut in sit in demōstratione, necessaria cōcludēdiratio, ita in definitionibus, imprimis videndū, ut aperte ac perspicue res doceatur. Id quod cōsequemur si non statim ad genus vniuersum definiendū aggrediamur, sed seorsū ante definiamus singulas res, quæ ad vnū quoddā genus pertinere videtur. Veluti nō totū genus similiū primo definire oportet: sed prius qui sint similes colores, et quæ sint figuræ similes definiendū est: itemq; quid sit acuta vox prius explicādū, tū ad definiendū genus vniuersū veniemus: sed ita semper, ut ne subsit ambiguitas caueamus. Iam autē, si est inter disputandū vitiosum uti metaphoris id pfecto vitiosum etiā erit in definiēdo, aut perpetuas adhibere metaphoras, aut verbo aliquo aliunde trāslatō uti. Nā si hic sint metaphoræ, translationes vsurpare in differēdo necesse erit. CAP. XVI.

Est autē & alia diuisionū & partitionū siue incisio nū utilitas, ad causas multarū questionū intelligēdas, si has in promptu habeamus. Est autem hac tractandarum per diuisiones questionū ratio. primum videndum est quæ sint generis alicuius vniuersi: quod propositum sit, consequentia: atq; esto illud verbi causa animal, Spectandum igitur quæ sint quæ omnibus animalibus conueniant. tum vbi ista absolueris, pergendum est ad partes, videndumq; est, ut quæq; latissime patet, proximeq; ad generis cōmunitatem accedit, quæ

sint huius consequentia: Atque est volucris: quæ igitur
 omni volucris insint, spectandum. idemque in alijs deinceps
 partibus, ut quæque primo generi est proxima, faciendum.
 Perspicuum enim est, postquam ita singula fueris perse-
 cutus facile tibi esse causam reddere, cur generis uniuersi
 consequentia singulis partibus conueniant: Veluti quæ-
 obrem homini, aut equo, conueniant animalis consequen-
 tia. Esto igitur animal A. animalis consequentia B.
 quædam autem ex animalibus singulis. C. D. E, cur er-
 go omni D. & alijs, conueniat B. causa est A. Nec dissi-
 milis est in alijs eiusdem generis ratio. Atque illa quidem
 ratio, quam modo subiecimus, ad ea pertinet, in quibus
 communi generi impositum nomen est, quo appelletur.
 Cæterum non ad illa tantum valet hæc ratio, sed etiam
 si aliud quippiam commune multis reperiatur. Nam hic
 quoque primum quæ sint illius communis generis consequen-
 tia spectandum erit, deinde ad singulas partes, quæ huius
 sunt antecedentia, pergendum. Exempli causa, omni-
 bus cornua habentibus ista conueniunt, omasum habere,
 & in utraque maxilla dentes non habere, sunt autem & ani-
 malium quædam species, quibus cornigerum esse est con-
 sequens: in quibus si queratur quæ obrem illa consequen-
 tia insint, in præoptu causa erit, nempe quia cornuta sunt.
 Præter illos autem duos modos: est & alius modus, causa
 ex partitionibus eruenda, in ijs quæ proportionem quadam

sola idem sunt: quod genus sunt sepium, os, & pinnæ, quibus non est communis aliqua natura, quæ una appellatione ipsa complectatur, sunt tamen horum quædam communia consequentia, perinde ac si una quadam natura continerentur. Quæstiones autem eadem aliæ dicuntur, eo quod unum quoddam medium habet, veluti omnes quæstiones quarum causa est antiperistasis. Sed in ijs Quædam sunt quæ cum eadem genere sint, quibusdam tamen inter se distinguuntur differentijs, quæ partim ex subiectis diuersis, partim ex rationibus varijs sumuntur. Verbi causa tres hæ quæstiones, quæ ob causam fit echo, cur in speculis rerum formæ appareret, quam obrem fit iris in cælo: tres inquam hæ quæstiones, genere conueniunt, si quidem omnium causa est reflexio, sed specie inter se distinguuntur. Aliæ autem ex eo dicuntur eadem quod unius mediũ, in medio alterius continetur. Ut hoc, quæ obrem circa finem mensis maior cõcitatioq; est Nilus? quia sunt extremo mense imbres frequentiores. Rursus cur obeunte mense vis maior est imbrium? quia tum lumen lune magis ac magis minuitur. sunt igitur hæ duæ quæstiones, hoc modo quo diximus inter se affectæ.

CAP. XVII,

De causis autem & effectis ambiget hoc loco quispiã nunquid possint vicissim adhiberi effecta ad causas concludendas, cū semper sequatur, si effectus est causam esse?

nam si defluere arboribus folia, aut defectionem luna
 ponas, mox sequitur esse horum effectorum causam, atque
 esto, verbi gratia, causa cur decidant frondes, lata habe
 re folia, defectionis autem, terra interpositus. Etenim si
 ex ijs effectis non sequantur hæ causæ, necesse erit vt sint
 præterea aliæ eorum causæ, siquidem simul cum ijs cau
 sis sint effectus. simul ac enim posuisti terra interuentū,
 sequitur defectio, & posita arbore, cui sint lata folia, sta
 tim efficitur defrondescere posse. At vero si res ita habet
 nobis igitur admittendum erit vicissim ex alijs alia de
 monstrari posse. Sit enim defrondescere A. arbor latior
 ribus constans folijs B. vitis C. si ergo in omni B. est A.
 quod est omnem arborem latioribus vestitam folijs C. adu
 ca habere folia. itemque in omni C, dicatur B. omnis enim
 vitis laxioribus tecta est folijs: ad extremū igitur conclu
 detur, omne C. esse A. quod est omni viti frondes decide
 re. Atque in hac quidem ratiocinatione verbum medium
 B. causa est. At contra etiam concludere possumus vitē
 habere lata folia, per medium defrondescere. Esto arbor
 cui sunt ampliora folia D, defrondescere E. vitis F. om
 ni igitur F. conuenit E. hoc est omnis vitis defrondescit
 in omni autem E. dicitur D. id est omne quod defrondes
 cit latiora habet folia, vnde efficitur omni viti laxiora
 esse folia: sumptūque est pro causa huius rei, defrondescere.
 Quod si nō possint ista vicissim sibi esse causæ, vt certæ

nō possunt, (semper enī prior causa est effectū: & ut defi-
 ciat luna, causa est terra interpositus, nec cōtra defectio
 luna, causa esse potest, ut inter solem & lunā terra inter-
 ponatur) Erit igitur quæ ex causa constabit, accurata
 & cur res sit demonstratio, quæ autē ex effectū ducetur,
 tantū quod res ita sit confirmabit. Ex hoc enim effectū
 interponi quidem terram cognoscimus, sed quā ob cau-
 sam interyiciatur nescimus. Quod autem defectio non
 sit causa cur interueniat terra, sed cōtra interiectus ter-
 ra, ipsius defectio, hinc perspicitur, quod in definitio-
 ne defectio accipitur terra interpositus: vnde planū
 est fieri manifestam defectio, per interuentū terra,
 nec cōtra huius naturam per illud explanari. Iam vero,
 quid vetat eiusdem effectū multas esse causas? Profecto
 si idem effectus multis primo attribui possit, id non vide-
 tur esse incommodum. Dicatur enim A. in omni B. pri-
 mo, itemq; in omni C. primo etiam in sit A. dicantur au-
 tem B. & C, de D. & E, Hic ergo cur A. in omni D. &
 E, in sit, cause sunt B. & C. illud quidem B. cur ipsi D.
 conueniat, hoc autem C. cur in ipso E. dicatur. Itaq; po-
 sita causa efficitur necessario ut res sit: At cum res est,
 non sequitur vniuersā causam esse, tamen si pars aliqua
 causa necessario consequatur. An si genus vniuersum
 cōplectatur quæstio, semper ex vniuersa causa sequetur
 vniuersus effectus & contra? exempli causa defrondes

cere, quanquam sit plantarum multis generibus com-
 mune, si singula velis persequi, tamen est certum quod-
 dam vnum genus in quo id primum omnium cerni-
 tur, quod est vel planta, vel certi cuiusdam generis plan-
 ta. Quare in ijs etiam medium & effectum equalia
 esse atq; adeo vicissim retro commeare necesse erit. Ve-
 luti si causa est cur decidant arboribus frondes, quonia
 concrescat humor, necesse est vt si ponas defluere arbori-
 bus folia, statim humidi concretione ponas, & contra si
 est humoristalis concretio, necesse est defrondescere arbo-
 res. Sequitur nunc alia questio, vtrum sit semper eiusde
 effectus eadem causa, an alia atq; alia esse possit? An si
 ex ijs ducta sit argumenti conclusio qua propter se rei co-
 ueniunt, non autem ex signis, aut accidentibus, fieri non
 poterit vt sit vnus rei plusquam vna causa? mediū enim
 est alterius extremi definitio. sin secus res concludatur,
 fieri poterit. Ac possunt quidem maius extremū & mi-
 nus per accidentia quaedā tractari, sed tamen non erūt
 ad sciendum accommodata illa quæstiones. At si accide-
 tia omnia omittantur, erit semper eiusdem generis me-
 diū cum extremis: nēpe si homonyma sint extrema erit
 homonymū mediū: si genere quodam vno contineantur,
 & mediū simile erit. Exempli causa: qualia sunt huius
 quæstionis verba, quāobrem quibusdam inest proportio
 commutata? tale est mediū. est enim alia in lineis causa

alia in numeris, & eadem tamē: nam hoc ipso quod hæ
 lineæ sunt, illi numeri, est alia, atq; alia causa: quæ rati
 one autem, est certi cuiusdam generis accessio, eadē est
 in omnibus causa. Eadē ratio est in omnibus id genus
 Item cur similes sint inter se colores, & cur figura figu
 ris similes seper est alia atq; alia causa: quia simile, ver
 bum ambiguum est, cum ad ista transfertur. Ac similes
 quidem figura hac ratione fortasse dicuntur, quod cer
 ta quædam sit inter latera proportio, et pares sint anguli
 colores autē quia vno sensu omnes percipiuntur, aut simi
 le aliquid. Porro autē in ijs quæ proportionem sunt eadē
 mediū etiam idem erit proportioe. Propterea autē eius
 dem semper generis est mediū cum extremis, quoniam
 mutuo se consequuntur causa, effectus, & res cui per cau
 sam attribuitur effectus. Ac si quidē singulatim res su
 biectæ accipiantur, latius patebit effectum. Ut exterio
 res angulos pares esse quatuor rectis, latius patet quā tri
 angulum, aut quadrangulum. At si genus vniuersum
 earum formarū spectes, quibus conuenit habere exterio
 res angulos pares quatuor rectis, cum eo reciprocabitur
 eiꝯ par erit. Nec dissimilis est in mediō ratio. Mediū
 autem maioris extremi definitio est. quo circa dicuntur
 omnes scientiæ ex definitione oriri, Verbi gratia, de frō
 descere est quidem vitis consequens, sed multo latius pa
 tet: itemque ficus, sed longe ficum excedit. At si cū om-

nibus huius generis arboribus conferas, non latius patet sed æquale est. Si igitur primū medium ad probandum sumas, erit definitio huius verbi, defrōdescere: ac primū quidem adhibetur hoc medium ad concludendum vniuersum genus, deinde vero ad singulas partes accommodabitur. atq; esto medium, quoniam cōtrahitur cōcrescitq; succus, aut tale aliquid. Quid vero aliud est defrōdescere quā succū ea in parte cōtrahi, vbi foliorū pediculus cū extremis ramulis quæ quasi frondium semina sunt, cōiunctus est? Quod si quis hanc causæ & effectus consecutionem velit sibi descriptionibus quibusdam et exemplis declarari, sic habeto. Dicatur *A*, in omni *B*. in sit autem *B*. omni *D*. sed ita vt latius pateat. Erit igitur *B*. generale quoddam verbum, facta ad omnia quæ sub *D*. cōtinentur collatione. Nam illud generale appello quod non recipitur: vniuersale autem primum illud voco, quod cum singulis partibus comparatū, non vicissim retro cōmeat, cum toto autem genere collatum, recipitur, nec latius patet. Ergo quod in omnibus *D*. dicatur *A*, causa est *B*. Quare latius patebit *A*, quā *B*. nam si non ita sit, quæ causa est cur mutuo sibi causæ esse nō possunt? Iam autem si rursus omnibus *E*. conueniat *A* aliam quandā causam habebunt ipsa *E*. præter *B*. nā si secus res habet cur verum est omni *E*. inesse *A*. nec vicissim sit vt omne *A*. sit *E*? quam obrem enim non erit

causa cur omnibus E. conuenit A. sicuti aliqua est cur omnibus D. insit? Habebunt igitur ipsa E, aliam quamdam rationem in qua conuenient: sed quanam illa sit considerandum: atque esto C, fieri igitur potest ut eiusdem rei plures sint causa: Sed ita tamen, ut nunquam plures sint eius effecti, quod in rebus specie ysdē cernitur. Verbi gratia, vita in longum tempus protrahendā, in quadrupedibus causa est quod felle careant, in volatilibus quod valde sicca sint, aut simile aliquid Postrema quaestio est, quando non statim ad prima medioque carenti pronunciat a dissoluitur res proposita, sed multa media alia ex alijs multisque causas persequi oportet, Utrum magis causa est, medium quod generale est, & ad genus vniuersum accommodatum, an quod ad res singulas, in quibus aliquid queritur magis accedit? Profecto non dubium est quin illud medium magis causa sit, quod ad minus extremum in quo queritur an aliquid insit proxime accedit. Saepe enim haec prima causa est, cur sub vniuerso genere illud continetur. Velut ut omni D. conueniat A. causa est C. Sic igitur persequi causas oportet ut dicamus, C. causa esse cur A. conueniat D. tunc cur C. insit A. causa esse. B. postremo cur ipsi B. conueniat A, ipsam B. sibi causa esse. Ac de ratiocinatione quidem & demonstratione, & quod sint & quomodo conficiendae haecenus dictum est, ex quo quid quilibet sit scientia demonstratiua intelligitur, ut pote quae nil

ab illis distingatur,

CAP. XVIII.

Superest ut doceamus quare ratione principiorum assequamur cognitionem, & quis ille sit habitus, per quem ipsa intelliguntur. Sed prius quam hoc aggrediamur, quid utraque in parte probabile sit subiiciemus. Ac primum, quod scire nemo possit per demonstrationem, quin ante cognita, et percepta habeat prima, atque immediata principia supra ostendimus. Hic igitur ambiget forte quispiam, utrum sit eadem principiorum quae aliarum rerum cognitio necne: & utrum harum & illorum cognitio scientia appellanda sit, an vero harum quidem, scientia: illorum autem aliud quoddam cognitionis genus. Et utrum non insit nobis iam inde ab ortu principiorum habitus, sed usu acquiratur: an vero nobiscum quidem nascatur, sed lateat tamen, nec se statim exerat? Ac nobis quidem ingenitum esse, nec intelligi, absurdum est: alioqui fatendum erit eum qui certius aliquid cognoscat, quam si per demonstrationem sciret, in summa tamen ignoratione versari. At vero, si non est insita natura principiorum notitia: sed usu & progressu temporis acquiratur, quoniam pacto assequi, ac discere ipsa principia poterimus, nulla antecedente cognitione? Nam illud fieri non posse, in explicanda demonstratione supra diximus. perspicuum igitur est neque simul nobiscum nasci principiorum cognitionem: neque cum ante plane omnium rerum imperiti

essemus, nullumq; habitum qui ad ista cognoscēda per-
 tineret haberemus. postea usu, et temporis processu acqui-
 ri. Quapropter necesse est, ut ingenita quaedā natura
 vis huius cognitionis nobis praebeat occasionem: quae ta-
 men facultas nō tā accurate, ac subtiliter singula pers-
 picere possit, quam certa haec, minimeq; fallax principi-
 orum cognitio. Atq; haec facultas, in omnibus inesse a-
 nimatibus videtur. Omnibus enim animalibus tribuit
 natura aliquam ad discernendas dyudicandasq; res fa-
 cultatem, quam sensum appellant. Cū q; hoc omnia ani-
 malia conveniant quod sensum habeāt: in eo discrimē
 est inter ipsa, quod ea quae sensibus obiecta sunt, in quo-
 rūdam animis impressa atq; infixam anēt, alijs statim
 excidunt. Quorum autem animis rerū obiectarum spe-
 cies non imprimitur, ea aut nullam plane, aut certe ea-
 rū rerū quae animo nō retinētur, non habent cognitionē
 nisi quo tempore sentiūt. Quae vero sensuum oblatas im-
 pulsiones retinent, ea postquam sentire desierunt, habēt
 etiamnum infixam animo vnam quādam rei speciem.
 Cumq; huius generis multa sint animantia, hic rursus
 est quaedam inter illa differētia, eo quod quaedam sunt
 quae coniunctam habent cum illarum rerum memoria
 rationem. Alia sunt quae huius plane sunt expertia.
 Oritur ergo (vti diximus) ex sensu memoria, tum ex me-
 moria aliquoties repetita, nascitur experiētia, nil enim

est experientia vna, quā multa (vt sic dicam) memoria
 Postremo ex experientia, quae tum est cum est infixā a-
 nimo de toto genere pronuntiatio, aut vnius cuiusdā rei
 notio, quae sit ipsa quidē prae res singulas, sed in illis
 tamen omnibus vna eademq; manens cohaereat: ex ipsa
 inquam experientia, proficiscuntur omnis artis ac sciē-
 tia principia. Artis quidē, si ad eas res pertineant quae
 oriuntur & occidunt: scientia autem, si ad ea quae eadē
 semper sine vlla mutatione permanent. Neq; igitur cer-
 ti cuiusdam generis habitus, sunt nobis natura insiti,
 quibus principia intelligamus, neq; ex alyis habitibus
 prioribus, ac notioribus oriuntur, sed sensibus modo tri-
 buenda est huius cognitionis origo. Quemadmodum
 enim inclinata iam acie fusosq; propemodum exercitu,
 si resistere vnus incipiat, mox alius gradum sistit, deī de
 alius atq; alius, donec ad principium agnimis id perue-
 niat ita (vt sunt animi nostri) simile aliquid in ijs vsue-
 nire potest. Sed quod ante dictum est nec satis aperte ex-
 plicatum, nūc ab initio explanemus. Ac primum, cum
 se aliquod indiuiduum sensibus offert, tum primū ani-
 mo comprehenditur vniuersum genus. Etenim singula-
 re quidem est quod sentitur, sed sensus ipse intimaq; co-
 gitatio ad genus vniuersum pertinet. veluti cū hominē
 aliquem video, sensus ad hominem concipiendum, nō ad
 Calliam hominem percipiendum pertinet. Tum vero

animus aliquandiu in hac atq; illa communi notione
conquiescit, idq; eorūq; persequitur dum ad simplicissi-
mam aliquam latissimeq; patentem notionem perueni-
at. Veluti huius atq; illius generis animātia tantisper
consyderat, dum ad cōmunem animalis notionem per-
ueniat: ac deinde pari ratione ex hoc genere, ad alia pro-
grediatur. Ex ijs planum est, prima initia inductiōe fie-
ri nobis manifesta. quid enim aliud est profecta hoc mo-
do à sensibus notitia, quam inductio? Quoniam autem
omnium qui ratione cernuntur habitūū quibus verum a
liquid dicere possumus: alij sunt in quibus perpetua in-
est veritas alij in quibus vt falsum dicatur interdū eue-
nit. Huius generis sunt, rerum agendarum & faciēda-
rum ratio & opinio: Ex genere autem eorum quæ sem-
per vera sunt, est scientia & intelligentia. Et quia nil
est certius accuratiusq; scientia, præter intelligentiam,
semperq; notiora sunt præcipia, demōstratione: sine qua
nulla potest esse scientia: ex ijs profecto necessario effici-
tur, principiorum non esse scientiam. Atqui nil est cer-
tius accuratiusq; scientia præter intelligentiam. Itaq;
in cognoscendis principijs, intelligentiam positam esse,
perspicue hac ratione ostenditur. Sed etiam hac ratione
id confirmari potest. Principium demonstrationis non
est demōstratio, neq; igitur principium scientiæ erit sci-
entia. Quare si præter intelligentiam nil est in quo sit:

perpetua veritas perinde atq; in scientia: erit profecto
intelligentia veluti quoddam principium omnis scientia
Atq; ita id quod valde consentaneum est, fiet: vt princi
pium scientia, ipsis attribuatur principijs, scientia autē,
simili modo, oibus his rebus quae ex principijs orta sunt.

FINIS

Aristotelis Topicorū

LIBER I.

OC nobis loco propositum est viam atque
 rationem inuenire, qua & de omni qua
 stione proposita, probabili argumen-
 tatione poterimus disserere: & nihil repu-
 gnās, si quid in disputationibus defende-
 mus, afferemus. Ac primū quidē quid sit ratiocinatio
 dicendum est, quaeque eius genera. ut ratiocinatio dialecti-
 ca, quoniam hoc sermone eam inuestigamus, quid sit intel-
 ligatur. Est igitur ratiocinatio oratio in qua quibusdā
 positis aliud quiddam, quam quae posita sunt, ex ijs ipsis
 quae posita sunt, efficitur necessario. Demonstratio autē
 est, cum ex veris & perspicuis conclusio est, aut certē eius-
 modi quae a quibusdā perspicuis & veris causam cogni-
 tionis sumunt. Dialectica verō ratiocinatio est, quae ex
 probabilibus concluditur. Vera quidem sunt & perspi-
 cua ea, quae nō ab alijs, sed à se ipsa fidē habent. Neque
 enim initiorū ac principiorum, quae in singulis sunt sci-
 entijs quae rē dā ratio est, eaque omnia per se ipsa perspi-
 cua esse debent. Probabilia autem sunt quae probantur,
 aut omnibus, aut plurimis, aut certē sapiētibus: atque ijs

A

vel omnibus, vel plurimis, vel y quorum spectata est &
 perspecta sapientia. Fallax autem & certandi studio
 comparata ratiocinatio est, quæ ex ijs progreditur, quæ
 probabilia videntur nec sunt: aut quæ ex probabilibus
 vel quæ probabilia videntur cōstans, cōclusio necessaria
 esse videtur, nec est. Nō enim omne quod probabile vide-
 tur, etiam probabile est: quandoquidem nihil eorū quæ
 habentur probabilia, extrinsecus & quasi specie prima,
 tale existit omnino. Id quod in ijs conclusionum falla-
 cium solet contingere. Celeriter enim ac sæpe ijs etiā qui
 parua cernere possunt, his in rebus falsa natura se offert
 & ostendit. Prior igitur ratiocinationum earum quas
 fallaces & studio certandi cōparatas esse diximus, etiā
 ratiocinatio vocetur. Altera fallax ratiocinatio, nō om-
 ninoratiocinatio dicatur, quoniam concludere videtur,
 neque concludit. Sunt etiam præter eas ratiocinationes
 quas exposuimus, fallaces conclusiones, quæ ex proprijs
 in ijs nonnullarum artium efficiuntur & cōstāt, quod
 fit in geometria alijsque quæ huic finitima sunt. Nā in
 ter genus hoc & superiora aliquid interest, neq; enim ex
 veris & primis: neq; ex probabilibus progreditur is, qui fal-
 sa descriptiōe utitur. Nō enim in definitionē incurrit:
 quoniam nec sumit quæ probantur omnibus, nec quæ plu-
 rimis, nec quæ sapientibus: atq; his, nec ea quæ omnibus
 nec quæ pluribus, nec quæ probatis: sed ex proprijs scien-

tia sumptionibus non veris, quod vult efficit. Nā qui a se
 micirculos describit, non quemadmodū describēdi sunt,
 aut lineas ducit, non quomodo sunt ducendæ eò falsam
 cōclusionem efficit. Ac ratiocinationum quidē genera
 hæc sunt quæ à nobis pingui quadā Minerva exposita
 sunt. Nam & de ijs quæ iā diximus, & de ijs de quibus
 deinceps dicturi sumus hoc semel admonere volo, nil ho-
 rum me velle subtiliter et accurate docere, sed tantū ru-
 dem veluti formā subijcere rerum singularum. Ego enī
 ita sentio ad hāc artem quā hoc loco docere instituimus,
 satis esse rudem quandā & simplicem rerum singularū
 habere cognitionem.

Sequitur ut deinceps ad quot quasq; res instituti no-
 stri ratio conducat, disseramus. Tria autem sunt, quo-
 rum primū exercitatio est, alterū congressus, tertiu philo-
 sophiæ scientia. Atq; ad exercitacionē quidē magnū
 eam adferre adiumentum hinc perspicilicet, quod si via
 & ratione instructi veniemus ad disputandū, facilius
 dere proposita disserere poterimus. Ad congressus autē
 & colloquia, quod multorum enumeratis expensisq; sen-
 tentijs, non ex alienis & longe petitis, sed proprijs aptisq;
 locis sermonem depromemus, quem cum ipsis cōferamus
 Ita si quid minus præclare nobis videbūtur dicere, id fa-
 cile refellemus. Ad philosophiæ autem cognitionē quod
 facultate in utranq; partē dere quaq; disputandi instru-

Et, facilius in quaque re quid verum sit, quid falsum, perspicuemus. Atque etiam ad prima initia omnium artium cognoscenda, in hac arte vis maxima est. Nam quoniam principijs quae propria artis eius sunt de qua agitur adhibitis, de ipsis nihil dici potest, nec concludi (sunt enim prima) certe ipsis quae in quaque probabilia sunt utamur necesse est, si quid de his exponere velimus, quod dialecticae proprium est vel maxime. Cum enim haec ratio sit quaedam indagatrix, ad omnia omnium rerum quae via et ratione progrediuntur principia, viam aperit. Sed haec tamen demum perfecta in nobis erit ratio, cum id accideret nobis quod ipsis qui arte rhetorica, medicina, ceterisque facultatibus sunt praediti, i. cum ex ipsis quae commode ad rem propositam adhiberi possunt efficiemus quae volumus. Neque enim vel orator omnibus modis persuadere solent, vel medicus curationem adhibere: sed si nihil praetermittat eorum quae adhibere possit, tum denique et peritum eum et artificem iudicamus.

III

Primum igitur ex quibus haec constet ratio, videamus. Quod si exposuerimus, quot quibusque de rebus omnis instituaturs disputatio, ac ex quibus conficiatur, et quae admodum ea omnis nobis suppetent, facile quod volumus consequemur. Sunt autem numero paria, et ex ea quibus argumentationes constant, et ea in quibus ratiocinationes versantur. quippe cum probationes ex propositionibus con-

ficiantur, & ratiocinationes de quaestionibus sint. Omnis autem propositio omnisque quaestio aut genus declarat, aut proprium, aut accidens. Nam differentia, quia generi attribuitur, in eodem, in quo genus, numero reponenda est. Quoniamque proprium aliud est quod rei naturam explanat, aliud quod non explanat, diuisum sit proprium & distributum in partes has duas, appelleturque vnum, id quod rei vim & naturam declarat, Definitio. Alterum communi nomine quod habuit, vocetur Proprium. Ex quo perspicuum est, quatuor omnia fieri ut diuisimus, vel proprium, vel definitionem, vel genus, vel accidens. Neque vero dictum velim haec omnia per se aut propositionem efficere, aut quaestionem: sed hoc dico, ex his omnibus & quaestiones constare, & propositiones. Differunt autem ratione quadam propositio a quaestione. Nam si quaeratur hoc modo: An sit animal gradiens, bibes definitio hominis? aut, sit ne animal hominis genus? propositio est. Sin hoc modo. Sit ne animal gradiens bipes definitio hominis nec ne? quaestio est. quod idem in ceteris contingit. Pari igitur numero inter se respondent & propositiones & quaestiones: praesertim cum ex omni propositione si rationem dicendi mutes, quaestionem facere possis.

IIII

Nunc dicendum est, quid sit definitio, quid genus, quid proprium, quid accidens. Definitio est oratio, qua

id quod definitur explicat quid sit. Adhibetur autem aut oratio pro nomine, aut pro oratione oratio. possunt enim quaedam quae oratione exprimuntur definitione aperiri. Qui autem quoquomodo nomine pronomine reddunt, et profecto rei definitionem non explicant: quandoquidem omnis definitio oratio est. attamen hoc referendum est ad definitionem ut honestum, est quod decet. Itemque hoc, utrum idem sit sensus et scientia, an aliud, definitioni attributum est. in definitionibus enim idem ne sit an alterum, multus usus est. Ad definitionemque pertinet ea omnia quae eadem via et ratione tractantur, quae definitio. Atque haec omnia talia esse ex hoc intelligi potest, quod si possumus quid idem sit, quid aliud differere, magna nobis de definitionibus disputandi suppetet copia. Nam si non idem esse ostendimus, definitionem infirmabimus, quanquam non id retro comeat. Non enim satis est ad construendam definitionem, idem esse docere ad euertendam autem satis est, non esse idem ostendere. Proprium autem est, quod quid sit res non explicat, in soloque inest, et vicissim de re dicitur. velut hominis proprium est natum esse ad percipiendam grammaticam. Si enim homo sit, vim habet ad percipiendam grammaticam, et si quid sit quod vim ad percipiendam grammaticam habeat, homo. Neque enim quisquam id proprium esse dicat, quod in aliam rem transferri potest: ut dormire hominis proprium non est, etiam si ad quoddam tempus

De proprio

in solū hominē cadat. Sed si quid tale propriū dicatur,
non omnino, sed ad quoddam tempus. aut ad aliquid col-
latum proprium appellabitur. Nam a dextra esse, pro-
prium est interdū: & bipedem esse, proprium est, quod cū
aliquo conferatur, ut hominis propriū est ad equum & ca-
nem. Atq; nihil eorum quæ in alio etiā inesse possunt vi-
cissim dici hinc perspicilicet, quod non est necesse si quid
aliud dormiat, id esse hominē. Genus autē id est, quod de
pluribus, specie autem differentibus dicitur in quæstione
qua quid sit res queritur. In quæstione autem qua quid
quicque sit queritur, ea dicuntur omnia quæ accomoda-
te & apte respondentur cum rogatur quid sit id de quo
agitur. Ut si quis rogetur quid sit homo, apte respōdebit
animal. Generi etiam illud attributū est, sit ne aliquid i
eodem genere in quo aliud, an in alio. hoc enim eadē ra-
tione tractatur qua genus. Nam si animal genus homi-
nis esse demonstrauerimus itemq; bouis: certe ostēderimus
quoniam in eodem sunt genere. & si alterius esse genus
docuerimus, alterius non esse, ea nō ad idē genus docueri-
mus pertinere. Accidens est quod nihil horum est, nec ge-
nus nec definitio, nec proprium, rei autē conuenit: & qd
cadere potest in rem vnam aliquam, & in eandem nō ca-
dere. velut sedere & conuenire eidem & non cōuenire po-
test. Itēq; id quod albū est, quoniam nihil prohibet eun-
dem aliās albū esse, aliās non album. Harum autē acci-

dentis definitionum verior est & aptior secunda. Siqui-
 dem priore proposita, si quis eam sit intellecturus, is ante
 quid definitio sit, quid genus, quid proprium sciat neces-
 se est: ac posterior satis ipsa per se plena & perfecta est, ut
 quid sit accidens per se intelligatur. Accidenti attribu-
 ta sunt rerum omnium inter se comparationes, quae ab ac-
 cidente ducuntur, ut utrum expetendum magis, quod ho-
 nestum est, an quod utile? & utra vita suavior, eaque ne qua
 virtute an qua voluptate dirigitur? & si quid aliud eodem
 modo dicitur. In ijs enim omnibus utri id de quo agitur
 magis conueniat, quaeritur. Ex quo perspicuum est, acci-
 dens ad quoddam tempus, & cum aliquo collatum pro-
 prium nomen obtinere posse. veluti sedere, quod est accidens
 si quis solus sedeat, tum ad tempus proprium erit: & si so-
 lus quis sedeat etiam erit proprium ad eos qui non sedent.
 Ita nihil prohibet accidens ad quoddam tempus & cum
 aliquo collocatum vim proprii ac nomen obtinere, cum in-
 terim non sit futurum omnino proprium.

U Illud autem ignorare non debemus, ea omnia quae
 ad proprium, quae ad genus, quae ad accides referuntur,
 attribui etiam definitionibus posse. Nam si demonstraue-
 rimus non soli ei conuenire quod definitur, ut in proprio.
 aut non esse in definitione genus id quod datum est, aut
 non inesse aliquid eorum quae in definitione continentur:
 quod etiam in accidente dici potest: certe definitionem

euertimus. Ita iuxta illam quam paulo ante posuimus rationem, quodammodo, sub definitionem cadent omnia. Nec vero ob eam causam in his omnibus via & ratio vna generalis querenda est. Non enim hoc inuentu facile est: & si inuentum sit, tamen obscurum erit omnino, nec magnum adiumentum ad id quod querimus adferet: at si propria eorum sigillatim via tradatur, facilius ex ijs quae singulorum propria sunt, de re proposita erit explicatio. Itaque summa illa (idque rudi ut paulo ante dixi minerua) faciendae partitio est. Tum sua cuique assignanda sunt attributa quae tum generis, tum definitionis attributa dicentur. Fere autem quae exposita sunt, ea sunt quae singulorum generum attributa sunt.

Primum autem omnium de eodem differendum est VI
 quot modis dicatur: tripertito autem, ut rudius hanc rem subiectam, distributum est. Aut enim numero, aut specie, aut genere idem soliti sumus dicere. At numero quidem eadem sunt, quorum & nomina plura & res vna est, ut vestimentum & vestis. Speciei autem eiusdem sunt ea quae multa sunt, neque specie differunt, ut duo homines ut duo equi. Ea enim eiusdem speciei dicuntur, quae eidem speciei subiecta sunt. Itemque eiusdem generis sunt ea, quae eidem generi subijciuntur, ut homo & equus. Aqua autem quae ab eodem fonte manat, eadem dici alio modo atque superiora, videbitur, sed tamen in eodem genere. nume-

randa est, in quò ea que vnius speciei quoquomodo ha-
 bentur, praesertim cum cognatione quadam & simili-
 tudine hæc inter se coniuncta sint omnia. Siquidem
 aqua omnes quòd similitudinem quandam inter se ha-
 beant, eiusdem speciei sunt: & aqua ab eodem fonte
 fluentes quæ eadem dicuntur, non alia ratione diffe-
 runt ab alijs nisi quòd excellentior sit, & maior harum
 similitudo. Itaque non ab ijs hoc genus seiungimus, quæ
 eadem quoquomodo specie continentur. Constat autem
 inter omnes, id quod est vnum numero, idem appellari
 verissime. Idque solet in multas partes tribui: quarum
 prima est, & maxime propria ea, qua aliqua eadem no-
 mine vel definitione dicuntur, vt vestimentum & tu-
 nica, vt animal gradiens bipes & homo. Secundo loco
 cū per proprietatem idē aliquid exprimitur, cuius gene-
 ris est hoc totū, quod vim habet ad cognitionē percipiendā
 & homo: & quod sublime naturā fertur & ignis, eadem
 sunt proprietate: Tertio loco cum id ab accidentibus nas-
 citur, vt quod sedet, quòdque musica præditū est, idem est
 quod Socrates. Vnū enim numero hæc declarare omnia,
 ex ijs qui nominū mutationē faciunt, intelligi potest.
 Sæpe enim si quē euocari iubemus nominatim, neque
 is intelligit cui iubemus, alio tum nomine vtimur,
 quasi facilius ex re aduentitia sit intellecturus ide-
 ūque vel sedentē, vel disputantem ad nos accersiri iube-

mus. Ex quo perspicuum est, idem existimare nos accidente declarari quod nomine. Idem igitur tribus modis, ut expositum est, dicitur. VII.

Omniem autem disputationem de iis quae supra dicta sunt haberi ex his, constare, primis inductione perspicilicet. Si quis enim unamquamque propositionem & questionem perspiciat & consideret, is certe vel ex definitione, vel ex proprio, vel ex genere, vel ex accidente eam constare animadvertet. deinde id ratiocinatione hac concludi potest. Quicquid enim de aliquo dicitur, id necesse est reciprocari, vel non reciprocari. Si reciprocatur, definitio erit vel proprium. Nam si naturam rei explicet, definitio: si non explicet, proprium erit: praesertim cum proprium id esse definiimus, quod vicissim diceretur, neque rei vim naturamque explicaret. Si minus ipsum & res reciprocatur, aut in iis est quae in definitionem inclusa de subiecto dicuntur, aut non. Si in iis quae in definitione comprehensa de subiecto dicuntur, aut genus, aut differentia sit necesse est, quandoquidem è genere ac differentiis omnis definitio est. Si non est in iis quae in definitione continentur, profecto accidens sit necesse est: siquidem accidens id esse definiimus, quod nec definitio est, nec genus, nec proprium, rei autem accidit. Deinceps categoriae exponendae sunt, ad quas eae quatuor rerum quas diximus distinctiones differentiaeque referuntur.

Sunt autem numero decem, substantia, quantitas, qualitas, ea quæ cum aliquo conferuntur, ubi, quando, situm esse, habere, facere, pati. Semper enim ad vnā harum decem, accidens, genus, proprium, & definitio pertinent: vt necesse sit omnes quæ ex his constabunt propositiones & quæstiones, aut substantiam, aut qualitatem, aut quantitatem, aut aliquam aliam categoriā indicare. Id autē quod significat quid alterum sit, interdum substantiam significare, interdum qualitatem, interdum aliam categoriam, ex hoc perspici potest, quod cum proposito homine aliquis dicit id quod propositum sit esse hoīem aut animal, is & quid est dicit & substantiam explicat: cum que proposito & constituto colore albo, dicit id de quo agitur, colorem albū esse, naturam & substantiam declarat explicatque qualitatem. Item que si proposita magnitudinem vnus cubiti, id confirmet, de quo agitur, magnitudinem esse vnus cubiti, substantiam dicit, & quantitatem indicat. Quod idem in cæteris contingit. Siue enim idem de se dicatur, siue genus de eodem, naturam substantiamque declarat. Sin de alio non naturam iam, sed vel qualitatem, vel quantitatem, vel aliquam aliam categoriam indicat. Quare hæc tot sunt de quibus & ex quibus omnis instituitur disputatio. Sequitur ut quæ admodum propositiones eligamus quibusq; rebus hæc nobis facultas suppeditabitur, doceamus.

Primū igitur exponendū est quid sit Propositio di-
 alectica, quid Quæstio dialectica. Neque enim propo-
 sitio quæstioque omnis dialectica putanda est, præsertim
 cum nemo qui quidē mētis suæ sit accipiat ut aliquid
 probet, quod probetur nemini: neque id pro quæstioe po-
 nat quod perspicuum sit omnibus: aut plurimis: quando
 quidem hac nullam dubitationem habet, illa autem ne-
 mo unquā admiserit. Est autē Propositio, interrogatio
 probabilis, quæ non sit contra opinionem vel omniū, vel
 compluriū, vel sapientum: ac sapiētum, aut omniū, aut
 per multorum, aut eorum, quorum maxime perspecta est
 & spectata sapiētia. Nam id facile admitti solet quod
 sapientibus probatur, dummodo maxima partis senten-
 tijs minime repugnet. Pertinent etiam ad propositiones
 huius generis ea omnia & quæ ad probabilium simili-
 tudinem accedunt, & disparata eorum quæ probabi-
 libus aduersantur, omnesque sententiæ quæ ijs artibus,
 quæ inuenta sunt, congruunt & consentiunt. Nam si
 hoc probabile est, eandem in contrarijs artē versari: etiā
 illud, eidem sensui subiecta esse contraria, probabile vi-
 deatur. Et, si vnā numero grammaticā esse, tibi arum
 etiam artem vnā esse probabilem erit: Sin plures grā-
 maticæ, plures etiam artes esse tibi arū. Hac enim simi-
 lia & cognata sunt omnia, Itēq; disparata eorū quæ
 probabilibus contraria sunt, probabilia videbuntur. Si

enim hoc probabile sit. Afficiendos esse beneficijs amicos: Illud etiam probabile erit, De amicis non esse male merendum. At qui contrarium est, male merendū esse de amicis, disparatum verò, non esse male merendum: Similiter, si de amicis bene merendum sit, de hostibus, non est bene merendum: quod est contradicens eius quod probabili repugnabat. Contrarium enim est, Bene merendum esse de hostibus. Eadem est ratio ceterorum. Ex similitudine etiam probabile existet, contrarium de contrario. Si enim de amicis bene merendum est, de inimicis etiam male. quorum illud, Bene de amicis merendum est, contrarium est huius, De inimicis male merendum est. Utrum autem id vere dicatur, necne: deinceps cum de contrarijs differemus, docebimus. Hoc autem perspicuum est, sententias omnes quæ artibus consentiunt, propositionibus, ijs quæ dialecticæ sint, attribui oportere. Illa enim quisq; admittit solet, quæ probantur ijs qui in quaque arte versati sunt: veluti in re medica quæ medico: in re geometrica, quæ geometra. Quod de alijs iudicandum est eodem modo.

IX.

Quæstio autem dialectica, est quæstio aut ad expetendum & fugiendum, aut ad veritatem cognitionemque pertinens idque vel per se, vel quia adiumentum afferat ad aliquid aliud quod horum altero gene

re continetur; de qua aut neutram in partem, aut contra plerique ac sapientes sentiunt, aut sapientes contra ac plerique, aut utriusque ipsi secum discordant. Sunt enim quaestiones quaedam ad persequendum quid & declinandum, cuius generis haec est, Utrum voluptas bonum est nec ne? Aliae sunt solum cognitionis & scientiae, ut si quaeratur, Sit, necne sit mundus sempiternus? Quaedam ipsae per se ad neutrum horum valent, habent tamen suam quandam ad illa utilitatem. Multa enim sunt, quae per se ad cognoscendum nos non mouent, nisi aliorum causa, ut per ea alia discamus. Sunt etiam quaestiones de quibus ratiocinationes contrariae sunt. Utrum enim sic, an ne secus sit, quaestio est, propterea quod in utranque partem rationes probabiles suppetant. Sunt & de quibus, quia magna & ardua sunt, statuere nihil possumus, rati difficilem esse causae explicationem, quo ex genere haec est, utrum mundus aeternus est, necne? id enim incidere potest in disputationem. Ac Propositio quidem & Quaestio exposita sunt. Propositum autem, sententia est admirabilis, contraque opinionem omnium, alicuius eorum quorum in Philosophia illustris est & peruagata fama: veluti non posse contradici ut placet Antistheni, vel, Moueri omnia, Heracliti sententia, vel, Unum esse omnia, quemadmodum ait Melissus.

16
 Nam curare quæ quisq̃ contra opinionem & sententiã
 omnium afferat amētia est. Aut de ijs certe rebus quæ cū
 sint contrā opinionē rōe tamen niti videtur, quale illud
 est, Non omne quod est, aut natum esse aut sempiternū,
 ut sophistis placet. Eum enim qui musicus sit, esse gram-
 maticū, neque factum est, neq̃ sempiternū. Id enim et
 si nemini verum esse videatur, quia tamē probabili illa
 ratione nititur, alicui, probabile videri poterit. Ac pro-
 positum quidem, etiam quæstio est, non omnis: antequam
 quæstio propositum: quandoquidē nonnullæ quæstiones
 sunt eiusmodi, de quibus neutram in partem sunt sentē-
 tia. Propositum autem esse quæstionem hinc perspicere po-
 test, quòd si vera sunt quæ paulo ante dixi necesse est, aut
 multos de proposito à sapientibus, aut quoquomodo à se
 ipsis utrosq̃ illos dissentire: quippe cum propositum sit,
 sententia contra aliorum opinionem. Porro autem omnes
 ferè dialecticæ quæstiones hodie proposita vocantur, ni-
 hil tamen referet quocumque nomine utamur. Neque
 enim hæc ita distinximus, quasi sua nomina singulos
 rebus dare velimus, sed ut ne ignoraremus quæ sit eo-
 rum distinctio. Nec verò omne propositū omnemve quæ-
 stionem nobis ad disputandum proponere debemus. sed
 de qua querat aliquis eorum, qui rationem desiderent,
 non pœna digni sint, aut sensu careant. Nam & qui
 querunt, Sint, nec ne sint dii colendi, & amādi parētes,

supplicio coercendi sunt: & qui, sit ne alba nix necne, sensu carent. Nec de ijs etiã questionibus, & propositis disputare debemus, quorum in promptu est, & facilis explicatio, aut nimium remota & difficilis: quoniam illa nullam dubitationem afferant, hac maiorem quã ut eam ferre possit exercendi cõsuetudo. His autem expositis, deinceps quot sint genera argumētationum dialecticarum, dicendum est. Est autem vna, quæ inductio altera, quæ Ratiocinatio nominatur. Ac ratiocinatio quid sit, iã diximus. inductio autē est ex rebus singulis ad vniuersas progressio: vt, si gubernator is demum sit optimus, qui peritus et doctus, itemque auriga: in quaque etiam re qui sit peritus & exercitatus, ònino sit optimus & præstantissimus. inductio quidem verisimilior a peritiõrque est, sensuumq; iudicio familiarior, & notior, ac sæpius in populiore versatur. Ratiocinatio autē magis vrget, ad eosque, qui contrã dicunt, refellendos potētiõr est. Ac genera quidem in quibus versantur & ex quibus constant argumētationes, ea sunt quæ diximus.

Rationes autē quibus magnã ratiocinationũ argumentorũque copiam cõparabimus, sunt quatuor. quarum vna est in propositionibus eligēdis, altera in distinguendo quot modis quicque dicatur, tertiã differentis inueniendis, quarta in similitudinis cognitione & scientia. Sunt autem quodãmodo tria illa propositiones.

XII

Licet enim ex vnoquoque eorū propositionem ducere: ut
 ex petendum esse, vel quod honestum est, vel quod iucū dū
 est, vel quod vtile. Et hoc inter sensum & scientiam inte
 resse, quòd si scientia amissa sit, rursus comparari po
 test: sensus semel erutus & amissus non potest recipi. Et
 quam rationem habet id quod efficit bonam valetudinē
 ad bonam valetudinem, eandem habere id quod firmam
 constitutionem facit, ad firmā cōstitutionem. At qui pri
 ma propositio est ex ijs quæ multis modis dicuntur, secun
 da ē differentia, tertia ex similitudine. Propositiones
 igitur eligendæ sunt, quot modis in propositione explicā
 da diximus, ut vel omnium sententias seligamus, vel plu
 rimorum, vel sapientum: atque eorum, vel omnium, vel
 plurimorum, vel eorum, in quibus valet opinio sapientia
 vel etiam quæ contrariae sint probabilibus, vel quæ sūt ar
 tū singularum propriae sententia: sed contrariae proba
 bilibus ita sunt accipiendæ quæ ad modum supra dixi
 mus ut nō ipsa sed contradicentes earum sumantur. Hoc
 etiā vtile, in ijs eligendis nō solum probabiles sumere, sed
 eas etiā quæ ad earum similitudinē accedunt simul pro
 ferre ut eundem sensum in contrarijs versari, quoniam e
 tiam ars & scientia versatur. Item que nos cernere ali
 quare in aspectum intromissa & recepta, nō inde eiecta
 & emissa, quoniam eodem modo audimus, gustamus, &
 olfacimus. Quod idem fit in cæteris. Iam ea pro initio